

Jakub Srkal's 1579 Litoměřice Cantional

Dagmar Štefancová

Abstract: On the basis of a little-known manuscript cantional from Litoměřice (1579) and of the analysis of its repertoire, this article presents new discoveries on the topic of the Bohemian song postils of the sixteenth century and on the question of the distribution and thesaurization of songs during the early modern period. It documents how specific songs based on Gospel readings were spread, passing from the German collection by Nicolaus Herman of Jáchymov to their Czech translation by Tomáš Řešátko, and onwards to the scribe Jakub Srkal of Litoměřice. The study defines the points of similarity and agreement and the differences between Srkal's and Řešátko's cantional, which was published posthumously in Prague in 1610. At a more general level, it also deals with the question of the relationship between the manuscript and printed sources. Besides giving a basic description of the cantional, it also presents facts about Jakub Srkal and about other manuscripts owned by the Bohemian literati from the Church of All Saints in Litoměřice in the latter half of the sixteenth century.

Key words: Litoměřice, Jakub Srkal, cantional, song postil, Tomáš Řešátko, Nicolaus Herman, confraternity of literati, last third of the 16th century, sacred song

Songs of the Holy Gospel Sung Each Sunday at the Church of Our Lord, a cantional of sacred songs known as the Srkal Cantional, Srkal's Cantional, or the Cantional of Jakub Srkal – it is under these titles that a Bohemian cantional appears in the scholarly literature. It is kept at the Regional Museum in Litoměřice under inventory number SV 12953.¹ The volume is in

This work was financially supported by the Ministry of Culture of the Czech Republic (DKRVO 2019–2023/20.I.b, 00023272).

1) The source has been listed or briefly described in studies including the following: BUŽGA, Jaroslav et al.: *Průvodce po pramenech k dějinám hudby. Fondy a sbírky uložené v Čechách* (A Guide to Music History Sources: Collections Held in Bohemia), Academia, Praha 1969, p. 129; *Průvodce po rukopisných fondech v České republice. Díl III. Rukopisné fondy muzeí a galerií v České republice* (A Guide to Manuscript Collections in the Czech Republic. Part III. Manuscript Collections of Museums and Galleries in the Czech Republic), ed. Marie Tošnerová, Archiv Akademie věd ČR, Praha 2001, pp. 83–84; FIDLEROVÁ, Alena–BEKEŠOVÁ, Martina et al.: *Repertorium rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách II/1 k–l* (Repertoire of Manuscripts of the 17th and 18th Centuries from Museum Collections in Bohemia II/1 k–l), Karolinum, Praha 2007, pp. 407–408; SEDLÁČKOVÁ, Kristína: *Litoměřice. Ve znamení kalicha* (Litoměřice: In the Sign of the Chalice), catalogue for the exhibition with the same title held from 4 June to 30 August 2015, Litoměřice 2015 (hereinafter SEDLÁČKOVÁ); SOUČKOVÁ, Ema: *Výzdoba hudebních rukopisů Jana Táborského z Klokotské Hory* (The Ornamentation of the Musical Manuscripts by Jan Táborský of Klokotská Hora), Academia, Praha 2019 (hereinafter SOUČKOVÁ); SEDLÁČKOVÁ, Kristína – ŠTEFANCOVÁ, Dagmar: *Kancionál Jakuba Srkala* [entry for Jakub Srkal's Cantional], in: Sancta Maria. Mariánská úcta na Litoměřicku (Sancta Maria: Marian Respect in the Litoměřice Region), catalogue of the exhibition held at the Litoměřice Regional Museum from 26 May to 1 Nov. 2020, Oblastní muzeum v Litoměřicích, Litoměřice 2020, pp. 92–93.

quarto format (binding 315 × 200 × 60 mm, inner block 295 × 185 × 40 mm), bound in light brown leather decorated with blind embossing, with partially preserved fastening straps and metal bosses.² With the exception of an ornamental initial and a few additions, the whole cantional was copied by the scribe Jakub Srkal, who wrote on the last folio: “*These books have been written to the honour and glory of the Lord God Almighty by Jakub Srkal, burgher of the Town of Litoměřice, in the year of our Lord one thousand five hundred seventy-nine.*” Srkal's use of the word “books” in the plural in this colophon can be justified because the contents of the cantional are divided into two parts, one from Advent until Palm Sunday, and the other from Easter until the celebration of the Consecration of the Church. The first volume ends with a quote from the hymn *Te Deum laudamus*, signed with the initials I. S. [Jakub Srkal]³ followed by a blank page. The year 1579 can be regarded as the correct date of the creation or completion of the manuscript; we also find this date in an inscription on the title page (fol. 2^r), which states that these songs “*have been bought for the Bohemian confraternity of literati for six kopas [6 × 60, i.e. 360] of Meissen groschen in 1579, when Mr. Školský was one of the confraternity's elders.*”

Besides the year 1579, the manuscript also contains the dates of the deaths of Srkal's daughters Lidmila and Kateřina (1572, 1574), the year 1580, and the year 1581 in connection with the death of Srkal's wife Kateřina.⁴ The figural illumination on fol. 1^v, the only one in the entire cantional, depicts Kateřina Srkalová worshipping the crucified Christ in front of a background with the landscape around Litoměřice and with a depiction of the town.⁵ In one place where the slogan “*Bona fama optimum funus*”, an unknown glossator inscribed the ironic comment: “*had you not been corrupted by the heretic Jan Hus.*” Jakub Srkal was probably married four times. With his wife Dorota he had the daughters Lidmila, Kateřina, and Magdalena (see the cantional, fol. 1^r: “[...] *quoque matris Dorothee nate sunt omnes tres filie*”), and the testament of his next wife Kristýna mentions the children Matouš and Eva.⁶

2) The Renaissance binding is covered separately with leather on the spine, sewn on four bands, and separately on the covers. Blind embossed decorations have the composition of a frame marked by lines, with motifs of palmettes and semifigures, very common at the time, and escutcheons for lettering (David, Salvator, Paulus) in ornamental strips. The metal bosses were made by cutting and were decorated by stamping, but not all have been preserved (three on the front cover and two on the back). The fastening straps are not preserved either. On the front in the field at the bottom there is a very poorly legible inscription in India ink, probably “lit[...] 1581”. It is not known when the book got a new binding and backing was glued on damaged pages.

3) Fol. 81^r: “In te domine speravi non confundar in aeternum. I. S.”

4) Fol. 1^r a 2^r.

5) A monograph now under preparation about the illuminated manuscripts in Czech museums will deal mainly with artistic aspects of the manuscript. I wish to thank its author Pavel Brodský for consultation; he characterizes the decorating of Srkal's cantional as being of “a good standard of craftsmanship”, “apparently from the hand of a local painter”. The manuscript is also mentioned peripherally by Ema Součková (SOUČKOVÁ, op. cit. in footnote no. 1, p. 27), whose opinion is more critical (“adopting a rustic mode of artistic expression”, “illumination of poor quality”).

6) *Kniha posledních vůlí* (Register of Last Wills), Státní okresní archiv Litoměřice se sídlem v Lovosicích (hereinafter SOKa Litoměřice), AM Litoměřice, inv. no. 19, shelf mark Iaf2, fol. 4^v–5^v. The list of Kristýna Srkalová's debtors is very long, and items “for grain”, “for beer”, or “for wine” recur many times.

Jakub Srkal's cantional / Kancionál Jakuba Srkala

Front page of the cover / Přední strana vazby
Litoměřice Regional Museum, inventory no. SV 12953 /
Oblastní muzeum v Litoměřicích, inv. č. SV 12953

In the last will that Jakub Srkal had drawn up in 1582 in the Register of Last Wills, no wife is mentioned, but only a daughter Anna:

*“The last will of Jakub Srkal. Jakub Srkal, a scribe of graduals, lies ill and is punished by God, but he retains his sound reason and memory: he hereby directs that any and all estate and equity that he has or may have be given to his daughter Anna, so that after his death she, as the true heiress, might freely make use of all of that without the hindrance of any person. – And if it is not the will of the Lord God that she be spared death from this scourge of plague, that the whole estate, whether under this law or that of Žitnice, should fall to his brothers Václav Ptáček and Jiřík Bystrý [...] Drawn up on the Monday after the Feast of St Bartholomew of the year 1582 [...]”*⁷

Srkal died on 6 December 1583.⁸ It is unclear how much property he left behind; we know only that according to the last will and testament of Jiřík Napolnik of Litoměřice,⁹ Srkal owed the testator 75 kopas (75 × 60, i.e. 4,500) of Meissen groschen. The debt was assumed by Jan Balbin, who was first councillor of Litoměřice in 1581–1582 and afterwards Imperial Magistrate in Litoměřice until his death in 1596 as well as the local choirmaster and an excellent singer according to Bohumír Dlabáč.¹⁰

7) Kniha posledních vůlí (Register of Last Wills), SOkA Litoměřice, AM Litoměřice, inv. no. 19, shelf mark IAf2, fol. 111^v–112^r. I wish to thank Kristína Sedláčková for her consultation.

8) See SEDLÁČKOVÁ, op. cit. in footnote no. 1, p. 20.

9) Kniha posledních vůlí (Register of Last Wills), SOkA Litoměřice, AM Litoměřice, inv. no. 19, shelf mark IAf2, fol. 109^v–111^r.

10) DLABACŽ [DLABACZ, DLABAČ], Gottfried Johann: *Balbin, Johann* [entry], in: Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen [...], reprint, Georg Olms Verlag, Hildesheim – New York 1973, column 68.

The sizeable amount of the debt and the connection to the church and the town's leaders in the person of Jan Balbin suggest the idea that Jakub Srkal, the "scribe of graduals", had invested a considerable amount of money in making song books and liturgical books. His name is associated with not only the gradual in question, but also a Bohemian gradual that has not been preserved (or which has not yet been identified), which was described by the Litoměřice Dean František Ambrož Strahl in 1781.¹¹ This was a parchment manuscript in the format *in folio regali*, which contained 310 folia in Strahl's day – many pages had been cut out by then. Strahl concentrated mainly on the initials, the names of donors, and the dates present in the manuscript, while the oldest dates (1555, 1556, and 1559) are separated from the inscriptions with the name Jakub Srkal ("*I. Srkal 1579 scripsit*", "*Jacub Srkal*", "*Isl [Jakub Srkal] 1577*") by more than twenty years. Was the gradual actually created over such a long period of time, or do the comments about Srkal (the only ones from the 1570s) that appear in the Strahl gradual apply only to a part of it? Unfortunately, on the basis of the incomplete and to some extent haphazard description, we cannot go beyond questions and hypotheses. Srkal's attribute as a "scribe of graduals", stated in both the will and the memorial book,¹² shows that in his day and environment, this was a title of some weight. Unlike Jan Táborský of Klokotská Hora, who made the oldest of the Bohemian graduals from Litoměřice on commission in the 1540s,¹³ Srkal was active as a scribe only regionally. It is interesting that another Bohemian gradual from Litoměřice¹⁴ dates basically from the same period as Srkal's cantional; it contains a Kyriale, a Sanctus and Agnus section, a Temporale running from Advent until Easter, and a number of Advent and Easter songs. It is written in calligraphic neo-Gothic minuscule, and it was never finished. Its binding is dated 1578. By the second half of the 1570s, when Srkal was working as a scribe, Táborský was no longer living (he died in 1572), and although his workshop was still completing orders that had already been contracted, new songbooks Litoměřice had to be made elsewhere.

In the latter half of the 16th century, Litoměřice suffered several recurring bouts of the plague. This fact may also be the reason for the remembrance of Srkal's deceased children

Dlabač does not specifically mention the Church of All Saints as the site of Balbin's musical activities, but Karel Konrád later assumed this to be the case, referring to Dlabač's lexicographical entry (KONRÁD, Karel: *Dějiny posvátného zpěvu staročeského od XV. věku do zrušení literátských bratrstev* (History of Sacred Singing in Old Bohemia from the 15th Century to the Abolition of the Literary Confraternities), Cyrillo-Methodějská knihtiskárna, Praha 1893, p. 136; hereinafter KONRÁD).

11) Státní oblastní archiv Litoměřice, Biskupské sbírky Litoměřice, shelf mark BIF 515 – F. A. Strahl: *Beschreibung zweyer mittelmässiger böhm. Cancionalbüchern*, 1781, fol. 23^r. A list of the old musical sources from Litoměřice was made in connection with the dissolution of the Literary Confraternities during the reign of Emperor Josef II.

12) Kniha pamětní (Memorial Book), SOKA Litoměřice, AM Litoměřice, inv. no. 19, shelf mark IB1/a.

13) Graduál český (Bohemian Gradual), 1542–1544, Knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově, shelf mark DA I 6.

14) Graduál český (Bohemian Gradual), 1578, Oblastní muzeum v Litoměřicích, inv. no. SV 12952. ŽŮREK, Jiří: *Utraquistický sanktorál v českých graduálech 16. století* (The Utraquist Sanktorale in Bohemian Graduals of the 16th Century), in: *Listy filologické*, vol. 136, 2013, nos. 3–4, pp. 315–341 uses the designation "mladší litoměřický graduál" (Newer Litoměřice Gradual) for this manuscript to differentiate it from the older Bohemian gradual from Táborský's workshop.

and wife Kateřina, to whose memory the manuscript was in a sense dedicated. The title *Písně na svaté evangelium, kteréž se v chrámu Páně v každou neděli zpívají* (Songs for the Holy Gospel, Sung Every Sunday in the Lord's Church, fol. 2') with only the initial "P" indicated corresponds to the content of the cantional, but it does not correspond to the exact title of any of the known Bohemian cantionals printed by 1581. The first two parchment folia with information about titles and family inscriptions are followed by a paper¹⁵ inner block that does not match them. It should be noted that in a 1723 inventory of the property of the Church of All Saints in Litoměřice, there is an entry for "*Böhmische Lieder in weissen Pergament in media fillera für Sonntäge*".¹⁶ This cannot be equated with Srkal's cantional – the person who compiled the inventory could hardly have failed to notice that only the first two folia are written on parchment, while everything else is on paper. This suggests the attractive prospect that there may have been yet another Bohemian cantional at the All Saints' Church, and that two parchment folios from it were placed in the binding in front of the actual inner block of Srkal's cantional.

Srkal's cantional: the texts

Srkal's cantional belongs to the category of song postils: it contains songs that paraphrase Gospel readings assigned to individual Sundays and to major liturgical feast days of the Temporale. Specifically, this involves the sequence of feast days from the first Sunday of Advent until the 26th Sunday after the Solemnity of the Most Holy Trinity with the "*morning song*" at the beginning of the book and with songs for commemoration of the Dedication of a Church at the end. Although interest in songs for Gospel or Epistle readings is mostly attributed to the Reformed churches, the popularity of the songs crossed denominational lines, and they served for prayer both at home and in schools or churches. They served as a proven tool for nurturing, education, and group singing as one of the ways to experience Christian fellowship. The singers and listeners were repeating the content of the current pericope in an accessible format, often with a brief prayer at the end. These sacred songs also incorporated dramatic elements – something of the action that can be found in many Biblical texts and that passed over into the songs in part in the form of direct quotes. Most of the songs are based on the narration of a story or on a parable, but for example even the intellectually deep message of Jesus' Farewell Discourse from the 16th chapter of the Gospel of John is no exception (the songs *V bídě v smutku v pokušení* – In poverty, sorrow, temptation – and *Jdu k tomu jenž mne poslal* – I go to Him who sent me – for the 3rd and 4th Sundays after Easter). Several song postils were created in the territory of Bohemia in the sixteenth century; Jan Kouba gives a complete enumeration

15) Two kinds of paper were used in the cantional. Firstly, there is paper with the watermark of a double-headed eagle with a nimbus and an escutcheon on its chest (but what is drawn inside the escutcheon is not clear). The other kind of paper bears the watermark of a Renaissance escutcheon, and the emblem consists of an unidentified geometrical pattern. The origin of the paper has not been determined successfully.

16) SOKA Litoměřice, DÚ Litoměřice, inv. no. 234 – inventory of the All Saints' Church and affiliated churches, 1723, n. pag.

Jakub Srkal's cantional / Kancionál Jakuba Srkala

Fol. 1^v-2^r, depiction of Kateřina Srkalová and of the town Litoměřice, title page /

Fol. 1^v-2^r, vyobrazení Kateřiny Srkalové a města Litoměřice, titulní strana

Litoměřice Regional Museum, inventory no. SV 12953 / Oblastní muzeum v Litoměřicích, inv. č. SV 12953

of them¹⁷ beginning with the oldest collection of these songs represented by the work of the Utraquist priest Václav Miřínský and ending with the posthumous publication of Tomáš Řešátko Soběslavský's cantional of 1610,¹⁸ which is based on the older manuscript version. Řešátko's cantional and Nicolaus Herman's German song postil *Die Sonntags-Evangelia*¹⁹ are of key importance for the interpretation of Srkal's cantional.

17) KOUBA, Jan: *Slovník staročeských hymnografů (13.–18. století)* (Dictionary of Old Bohemian Hymnographers [13th–18th Centuries]), Etnologický ústav AV ČR, v. v. i. – Kabinet hudební historie, Praha 2017 (hereinafter KOUBA 2017); for an overview, see the entry for Martin Philadelphus Zámorský (p. 466) and also the entries for Nicolaus Herman, Jakub Kunalvský, Václav Miřínský, Tomáš Řešátko Soběslavský, and Valentin Šubar Lanškrounský.

18) ŘEŠÁTKO, Tomáš: *Kancionál celoroční, v kterémž písně duchovní a evangelitské, v chrámích Páně přes celý rok se zpívající [...] sebrané a složené jsou* (Cantional for the Whole Year, Containing Sacred and Evangelical Songs, for Singing in the Lord's Church All Year), Praha: Jan Šuman (Schuman, Schumann etc., heirs) 1610 [1st edition]. K15182. See https://books.google.cz/books?id=zrNeAAAACAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [accessed on 2 July 2020]. The foliation is done separately in the two parts of the cantional, so in the citations a Roman numeral is used to indicate the part in question.

19) HERMAN, Nicolaus: *Die Sonntags-Evangelia uber das gantze Jar in Gesenge verfasst*, Wittenberg: G. Rhau (heirs) 1560 [1st edition]. I had a digital specimen at my disposal from the Forschungsbibliothek Gotha, Cant. spir 8° 00037, accessed from: <https://archive.thulb.uni-jena.de/ufb/receive/ufb-cbu.00003762?derivate=ufb-derivate.00002802> [accessed on 2 July 2020].

The Lutheran Nicolaus (Niklas) Herman (1500–1561) served as a teacher and church cantor in Jáchymov and became a friend of Johannes Mathesius, a follower of Luther, man of letters, preacher, and rector of the famed Jáchymov Latin school. Herman was a prolific writer, poet, and composer. Tomáš Řešátko Soběslavský (?–1602) spent most of his life in Sušice, was also sympathetic towards Lutheranism, and was renowned as a writer, hymnographer, and translator. Srkal's cantional, as we shall soon see, is a copy of *Die Sonntags-Evangelia* by Nicolaus Herman translated from German by Řešátko. In Řešátko's printed cantional from 1610, Herman's translated texts appear for individual Sundays or feast days as introductory songs, followed by a few of Řešátko's own poetic texts on the given topic. Srkal has nothing of the kind: for a specific Gospel reading (and thus for a feast day), he always gives just one song, i.e. the one with the text by Herman in Řešátko's translation.²⁰ Srkal's copy and the print of Řešátko's cantional are separated by thirty years, however, and one must also take into account that much greater care was devoted to linguistic aspects in the printed version than in the copy, for which we do not even know what served as the immediate original. It is therefore not surprising that Srkal's texts and those in the print differ slightly.

The publisher of the cantional Jiří Závěta of Závětice (1575–ca. 1637) had at his disposal a manuscript of Řešátko's cantional from the literary confraternity in Sušice;²¹ that manuscript probably has not been preserved. Several copies of the cantional were in existence: Závěta's foreword implies that Řešátko's songs were sung in various places, and not only in his home town Sušice, even before they were issued in print.²² We do not, however, know how Jakub Srkal obtained the prototype for his cantional. It may have been thanks to Řešátko's son Jan, who used the Latin surname Rosacius, and who lived and taught in nearby Louny from 1576 to 1580.²³ Another of Řešátko's sons, Adam Rosacius, was an elder of the Sušice literary confraternity and was also repeatedly the chief town councillor of Sušice, and it was at his initiative that the cantional was published. He himself added a celebratory poem (fol. I/A7').

In Srkal's cantional, the chapter number of the Gospel reading is always given for the songs, so it was and still is possible to find the concrete Biblical text. In addition, for deeper insight into the song texts Řešátko's cantional contains other references to related passages

20) In the database of liturgical manuscripts of Utraquist provenience of the 15th – 16th centuries (LIMUP), Srkal's cantional is cited with all of the text incipits, but its connection with the cantional of Tomáš Řešátko Soběslavský is not mentioned. See <http://www.clavmon.cz/limup/>, created by Jiří Žurek with a team of collaborators [accessed on 13 July 2020].

21) Foreword to the 1st volume: "The literati of the aforementioned town of Sušice, having been motivated to do so by the gentleman Thomáš Soběslavský, also known as Řešátko, have turned over to me on the basis of their joint resolution the work, i.e. the Cantional for the Whole Year, and asked that it be accepted for printing both for general use by everyone everywhere and especially in the Lord's churches, and in particular for the spreading of God's honour and glory in our Czech language. [...]" Fol. I/A4'.

22) "Its songs and melodies, however, are not only used in this same town of Sušice in the Lord's church, but are also employed salvifically and usefully in many other places for the educating of the holy church." Fol. I/A4'.

23) *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě od konce 15. do začátku 17. století* (A Manual of Humanistic Poetry in Bohemia and Moravia from the End of the 15th Century to the Beginning of the 17th), vol. 4, N–Ř, begun by Antonín Truhlář and Karel Hrdina, continued by Josef Hejnic and Jan Martínek, entry for Rosacius, Jan, pp. 356–361.

in the Holy Scriptures and brief characterisations of the content of the songs, such as: “Lazarus had such faith and pioussness in spite of being so poor, and the way it turned out should be pleasing to all ‘Lazaruses’” (fol. II/60^v), printed in the inside margin. The cantional thus offered its users materials not only for singing, but also for comparative readings of the Bible, unlike those of Herman, Srkal, and other authors of song postils, such as Valentin Šubar Lanškrounský²⁴ or the Catholic Šimon Lomnický of Budčež.²⁵ When seeing these commentaries, the Czech reader is reminded of the Bohemian Brethren edition of the Bible of Kralice, and this parallel is by no means a stretch, because Jiří Závěta of Závětice was sympathetic towards the Bohemian Brethren,²⁶ and he dedicated the print of Řešátko's cantional to proponents of the Bohemian Confession (1575).

A detailed comparison of the two versions of the text (Srkal – Řešátko) would belong to the realm of linguistics, so we will restrict ourselves here to a few comments: in the printing, *nomina sacra* are capitalised, e.g. Pán (Lord), while in Srkal's copy, the capitalisation of these words is inconsistent; the printed version omits the letter “v-” added colloquially to words that begin with “o” (Votec = otec – father; vodpuštění = odpuštění – forgiveness; vospravedlnění = ospravedlnění – justification; vosel = osel – donkey etc.); the colloquial ending “-ej” in adjectives is changed to “-ý” (dlouhej = dlouhý – long; zlej = zlý – evil; rytířskej = rytířský – knightly etc.), although Srkal does not use the “-ej” ending frequently, either; Srkal often omits the initial “j-” from forms of the verb “být” (“to be”) where the letter is commonly silent: (sou, sa, ste...), while in the printed version we find “jsou, jsa, jste”; “chlib” meaning “bread” (Srkal) is changed to the standard form “chléb” (printed), the obsolete nominative dual form “rybě” (“fishes”) is changed to “ryby”, use of the future transgressive verb form is reduced etc. Some songs contain few changes, while others contain more.²⁷

The original pagination was written in Arabic numerals from fol. 2^v (= p. 1) to fol. 26^v (= p. 49), and the source contains a total of 193 folios. On fol. 2^v is the beginning of the song for the Feast of Corpus Christi *Ej nuž my křesťané spolu zpívejme* (O let us Christians now sing together).²⁸ The song is significant as a source of Utraquist provenience; it is written in

24) ŠUBAR, Valentin Lanškrounský: *Písňe na epištoly a evangelia nedělní i sváteční* (Songs for the Epistles and Gospels for Sundays and Feast Days), [Praha]: Jiří Hanuš z Kronenfeldu 1612. K16012.

25) LOMNICKÝ Z BUDČE, Šimon: *Písňe nové. Na evangelia svatá nedělní [...]* (New Songs – For the Holy Gospel Readings on Sundays), Praha: Jiří Melantrich z Aventýna starší 1580. K04968.

26) VEČEŘOVÁ, Petra: *Šumanská tiskárna (1585–1628)* (The Šuman Press [1585–1628]), in: *Documenta Pragensia Monographia*, vol. 17, Scriptorium, Praha 2002, p. 17.

27) E.g. for the 3rd Sunday after Epiphany, for which Řešátko has three additional introductory stanzas in comparison with Herman's German original (incipit: *Když Kristus Bůh člověk pravý* – When Christ, God and man truly). The entire text differs significantly from the version in Srkal's cantional, where the song has the incipit *Když Kristus s hůry stupoval* (When Christ came down from the hill).

28) MHB 205 – MHB = the digital catalogue Melodiarium hymnologicum Bohemiae, www.musicologica.cz/melodiarium. The project deals with the repertoire of monophonic Latin, Czech, and German sacred songs found in sources created in or imported to Czech territory, ranging from the oldest documentable cases to the 18th century. The melody MHB 205 with the text incipit *Aj věrní křesťané spolu zpívejme* (O faithful Christians, let us sing together) is recorded on fol. K 4^v in the printed Czech cantional with musical notation of the Utraquist priest Jan Muzofil Soběslavský (1585). The text deals with the Last Supper and the institution of the Eucharist: e.g. “[...] he preached that the Bread and Chalice be served to Christians [...]”, “[...] that they both, the Body

Srkal's hand, but is crossed out and unfinished, or – in view of the custos notated on the last line – the continuation was not preserved. Texts for the Feast of Corpus Christi are not found anywhere else in the cantional, and they are lacking in Herman's and Řešátko's cantionals as well, so their absence cannot be regarded as a manifestation of Srkal's own religious feelings. Together with his whole family, Srkal was a proponent of Utraquism, as were many other users of the cantional – school pupils or the Bohemian literary confraternity at the All Saints' Church,²⁹ but it is difficult to specify his beliefs and to formulate clearly his attitude towards Lutheranism, for example.

Three songs written down by Srkal are absent from Řešátko's printed cantional: *Císař August času svého* (In those days Emperor Augustus – Nativity of Jesus), *Poznal Herodes v svém srdci* (Herod recognised in his heart – Feast of the Innocents), and *Ej za času Herodesa* (And in the time of Herod – Epiphany). Again, these are probably Řešátko's translations of Herman's original texts *Keiser Augustus leget an*, *Als nu Herodes wurd gewar*, and *Die Weisen zu Herodes zeit*, which were not included in the print. In two places, however, we find references here to a "volume two – songs for feast days";³⁰ so we presume that the cantional conceived by Řešátko where these songs occurred existed in manuscript form, and the printer was – at a minimum – aware of them. Incidentally, *Písně na svátky* (Songs for feast days) is mentioned by the Sušice literati in the foreword to Řešátko's cantional (fol. I/A6^v) together with other works by Řešátko as a source for many songs, which "we use in our home church, having many copied specimens of it", and which they would have liked to have published had they been able to find a sponsor. Many manuscript sources of the Sušice literati were then lost because intervention by the censors in 1642 or during a great fire in the town in 1707, as is documented by Karel Konrád.³¹

Judging by the worn binding and the repaired pages, the cantional was plentifully used. Although the work of the scribe appears to be careful at first glance, a more detailed study reveals several places with reversed or omitted sections of text.³² Some errors arose when

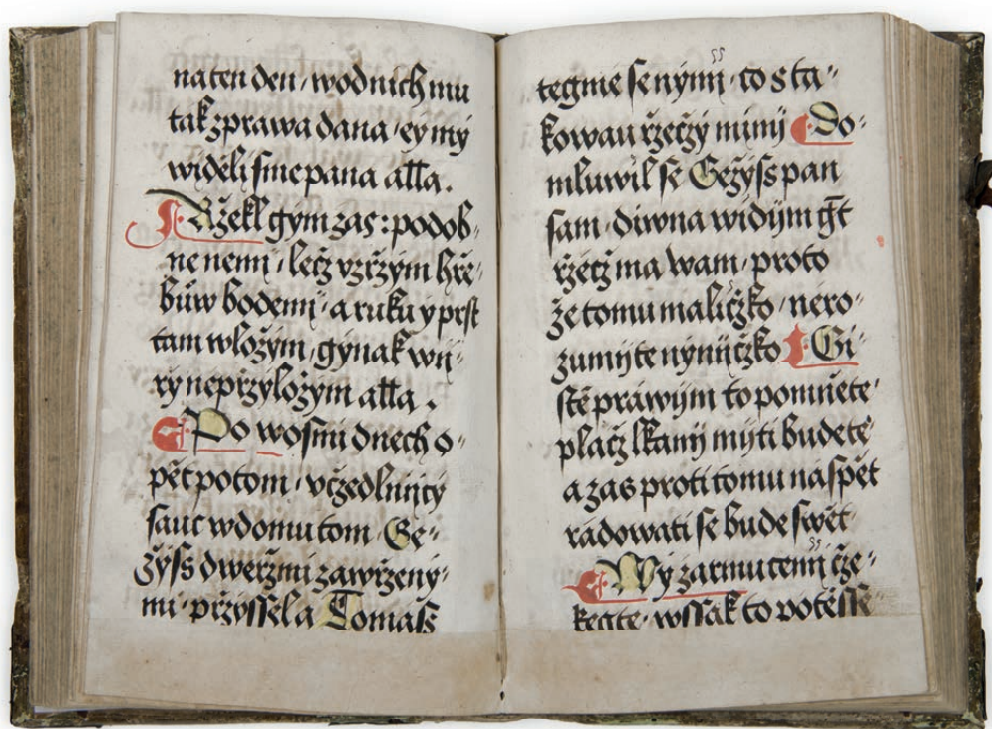
and the Blood, be put in their mouths, that there may be no doubt that sin has no place there [...]" etc. Srkal's reference to the melody of the Eucharistic song *Věrní křesťané silně doufejme* (Faithful Christians let us strongly hope) takes us as far as the Jistebnice cantional (KNM II C 7, pp. 96–97).

29) In two songs from the cantional, we find direct mentions of singing of the "kūr" with the meaning of the "brotherhood": "let us sing in our brotherhood" (*Když Pán zmrtvých vstal a byl živ* – When the Lord rose from the dead and was alive, fol. 88^v), "our brotherhood now praises you gratefully" (*K hříšníkům se připojoval*, fol. 119^v). Interestingly, in the first case cited, Řešátko's cantional also mentions devotions in the home ("let us sing unto him in homes, in the choir loft" – fol. II/12^v), which Srkal does not mention. In Lutheran families, devotions in the home (with parents, children, servants, and other members of the household) were among the cornerstones of the society's religious life – see e.g. BROWN, Christopher Boyd: *Zpívání evangelia. Luterské písně a úspěch reformace* (Singing the Gospels: Luther's Songs and the Success of the Reformation), Luterova společnost, Praha 2019; in particular chapter 6 – Luterství a hudba v domácnosti (Lutheranism and Music in the Household), pp. 139–167. The Catholic Šimon Lomnický of Budeč also deals with devotions in the home in the foreword to his cantional of 1580.

30) At the Feast of the Circumcision of Christ, fol. I/52^v; "na den Svatých Tří Králů" (on Epiphany), fol. I/61^v.

31) See KONRÁD, op. cit. in footnote no. 10, pp. 348, 148, and 182.

32) Fol. 89^v–89^r: the text from 89^v properly belongs to 89^r and vice versa. It continues correctly on fol. 90^r. Fol. 91^v–92^r: at least one bifolio is missing in between (tearing is visible); this involves the end of the song *Toho dne večerní chvíli* (On that day in the evening) and the beginning of the song for the 2nd Sunday after Easter.

Jakub Srkal's cantional / Kancionál Jakuba Srkala

Fol. 91^v–92^r, defective passage with missing pages between the songs *Toho dne večerní chvíli* and *V bídě v smutku v pokušení* / Fol. 91^v–92^r, defektní místo s chybějícími stranami mezi písněmi *Toho dne večerní chvíli* a *V bídě v smutku v pokušení*

Litoměřice Regional Museum, inventory no. SV 12953 / Oblastní muzeum v Litoměřicích, inv. č. SV 12953

being copied from the original that Srkal had at his disposal, while others resulted from the later cutting out of folios. Others may have possibly occurred during rebinding. None of the errors, however, is pointed out directly in the manuscript (e.g. “vi-de”, manicules etc.). These inconveniences for users along with visible signs of wear on the pages lead to the supposition that the pages were not put out of order, with some exceptions, until later.

Fol. 103^v–104^r: between these folios, 8 stanzas are missing from the song *Miluje-li mne kdo* (Whosoever loves me), of which only the last stanza is on folio 104^r. At least one bifolio is missing in the signature (tearing is visible).
 Fol. 106^v–107^r: five stanzas are missing from the song *V noci ku Pánu přišel jest* (He came to the Lord in the night).
 Fol. 108^v–111^r, 115^v–116^r, 111^r: the song *Byl člověk bohatý* (He was a rich man) – part of the text is erroneously included in the song *K hříšníkům se připojoval* (He joined with sinners, fol. 115^v–116^r).
 Fol. 115^v, 116^v–119^r: the song *K hříšníkům se připojoval* (He joined with sinners) – the song text erroneously includes part of the song *Byl člověk bohatý* (He was a rich man, fol. 115^v–116^r).
 Fol. 184^v–188^r, 191^r: the song *Poněvadž v tomto světě lest* (Because deceit in this world) – part of the text is included with the song *Když Pán Kristus v svém učení* (When the Lord Christ in His teaching, fol. 191^r).
 Fol. 191^r, 189^v–190^r, 192^v–193^r: the song *Když Pán Kristus v svém učení* (When the Lord Christ in His teaching) – the text includes part of the previous song *Poněvadž v tomto světě lest* (Because deceit in this world, fol. 191^r).

Srkal's cantional: the melodies

The vast majority of the 65 songs are written using black mensural notation on a five-line staff. Only two little passages of music are written using white mensural notation (fol. 161^r, 163^v) by two different scribes. C and F clefs and custodes (courtesy notes) are used consistently. The opening song *Ej již slunce vychází* (Behold, the sun now rises, fol. 3^r–4^v) was written less carefully than the rest of the inner block and in a hand other than Srkal's. The rhombic puncta used here have extended hairlines mainly on the bottom (right) side, while Srkal wrote puncta and rhombic noteheads of minims with a thin line on the top (left) side. His handwriting looks better in part, certainly, thanks to the precision of lineation or the inconspicuous, vertically positioned custodes (unlike the custodes with slanted cauda extended upwards from fol. 3^r).

For a graphic yet detailed comparison of Srkal's and Řešátko's cantionals with respect to the melodies used, a table has been placed between the English and Czech versions of this article. Again, it must be emphasised that Srkal's original differed more or less from Řešátko's printed cantional that we have at our disposal. Nonetheless, it is noteworthy that Srkal and Řešátko agree on both the text and the notated melodies in only six cases. This involves the following songs:

Na počátku bylo slovo (In the beginning was the word): a Christmas song, the melody of which (MHB 491) already appears in the Kolín cantional of 1517 with the text *Zpívejme všickni vesele* (Let us all sing gaily);³³

Když pak dítě dne osmého (When the child on the eighth day): again a Christmas song with a very extended melody (MHB 478) from the Kolín cantional of 1517, it is recorded in dozens of other sources, mostly with the text *Veselým hlasem zpívejme* (Let us sing with a gay voice);

Po sobotě hned nazejtří (After Saturday, the very next day): an Easter song, the melody of which (MHB 525) appears most frequently with the text *Prozpěvůjmež všickni nyní* (Let us all sing); its history dates back to the 15th century;

Řekl Pán Ježíš a Spasitel (The Lord Jesus our saviour said): a popular Easter song *Utěšený nám den nastal* (The day of comfort has come) with other variant texts in Czech, Latin, and German, melody MHB 92;

Zástup po Kristu mnohý šel (A great multitude followed Christ): an equally popular melody (MHB 785), first documented in print in a German version from 1543, which we know as *Soudce všeho světa, Bože* (God, judge of all the world) besides a long list of other Czech texts;

Kristus království nebeské připodobnil (Christ likened the kingdom of heaven): the melody (MHB 272) identified with the Latin text *Dum iubar astris oritur* probably from the end of the 15th century and passed on with various Czech and German texts, one of the best known of which is the Advent song *Poslán jest od Boha anděl* (An angel is sent from God).

33) See MHB; also BAŤOVÁ, Eliška: *Kolínský kancionál z roku 1517 a bratrský zpěv na počátku 16. století* (The Kolín Cantional from 1517 and Songs of the Bohemian Brethren in the Early 16th Century), KLP, Praha 2011, p. 148.

The melodies of the songs from Srkal's and Řešátko's cantional, whether written out directly or at least referenced, draw upon a large selection of tunes that had been passed down in some cases in Bohemia since the fifteenth century, but in most cases they are documented in the sixteenth century or even later. Many contrafacta were created on their basis. Srkal and Řešátko agree in their choice of about half of all of the selected melodies, but they are used to set different texts with the exception of the six cases listed above. In both cantionals there are also frequent references to what are called "common melodies" (35 times by Srkal, 34 times by Řešátko), with the structure for those songs defined as four-verse strophes with eight-syllable verses and rhyming couplets (8a 8a 8b 8b). We find references to concrete sacred songs only with Řešátko.

Of course, we recognise Srkal's cantional all the better for the ways in which it differs from its model. For example, the melody that Srkal notates most frequently (MHB 672 appears 8 times) is not used by Řešátko at all even in the form of a reference. In MHB, this melody is first recorded in 1541 in Jan Roh's Bohemian Brethren hymnal, which is found in the last third of the sixteenth century with Kunvaldský or Muzofil Soběslavský, for example. Srkal does not use melodies taken directly from Herman's cantional or melodies of songs of German origin included in MHB. He seems to have been less tied to the tradition of Lutheran singing than Řešátko was, the sole exception being the writing of a translation of the Lutheran song *Aus meines Herzens Grunde* on the back endsheet, but that was not written by Srkal, but by a different, more recent user of the cantional. We can see the influence of local tradition in the melody of the song *Jan Křtitel když znamenal* (When John the Baptist recognised, 3rd Sunday of Advent): for it, Řešátko designates the melody *Gaudeamus pariter* (MHB 322), while Srkal does not use that melody until the last stanza, while for the previous stanzas he uses the same melody as for the song *Syna Marie Panny ustavičně chvalme* (Let us praise unceasingly the Son of the Virgin Mary) from the Litoměřice gradual,³⁴ which was not successfully identified in MHB.

Conclusion

The cantional of Tomáš Řešátko Soběslavský is not the only Bohemian hymnology source that "came to life" before it was printed thanks to manuscript specimens. The same applies, for example, to the song postil by Valentin Šubar Lanškrounský, first published in 1612³⁵ and preserved in a copy dating from 1578–1580.³⁶ This copy was intended for Louny: "*haec autor quoque nunc Lunensi publicat orbi*", as is written in the introductory dedicatory poem.

34) Viz pozn. 14, fol. 84^r–85^v.

35) ŠUBAR, Valentin Lanškrounský: *Písňe na epistolý a evangelia nedělní a sváteční [...]* (Songs for Epistle and Gospel Readings on Sundays and Feast Days [...]), see footnote no. 24. Also BÖHMOVÁ, Veronika: *Grafická a hláskotvorná analýza písni Valentína Šubara: perspektiva kvantity vokálů* (Graphical and Phonological Analysis of Songs by Valentin Šubar: The Perspective of Vowel Length), thesis, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českého jazyka a teorie komunikace, Praha 2017; VYTLAČILOVÁ [BÖHMOVÁ], Veronika: *Kancionál Valentína Šubara Lanškrounského* (The Cantional of Valentin Šubar Lanškrounský), in: *Hudební věda*, vol. 55, 2018, no. 1, pp. 79–85.

36) ŠUBAR, Valentin Lanškrounský: *Písňe na evangelia a epistolý nedělní [...]* (Songs for the Epistles and Gospels for Sundays), manuscript, KNM V B 7. According to the rubberstamp impressions on the title page, the cantional belonged to Václav Hanka and is therefore one of the oldest acquisitions of the National Museum Library.

What we therefore have before us – in two towns with Utraquist majorities located relatively close to each other – are examples of the same type of cantional. Jiří Závěta of Závětice mentions both towns – Louny and Litoměřice – in the foreword to the second volume of Řešátko's cantional, where he expresses his gratitude *“to the gentlemen who are the aldermen, burgomasters, and council members of the towns Kutná Hora, Hradec Králové nad Labem, Žatec nad Ohří, Litoměřice nad Labem, and Louny”*.³⁷ Also preserved with the property of the Louny literary confraternity is a manuscript specimen of a cantional from 1608, which refers back to the Lutheran cantional of Jakub Kunvaldský,³⁸ but that is a variant version,³⁹ and a very loose variant at that, while the song postil, constituting the entire second volume of the Kunvaldský cantional, was not carried over into a manuscript.

Srkal's cantional serves as a sort of bridge between the older German cantional of Nicolaus Herman of Jáchymov and Řešátko's later printed cantional, and even just from a linguistic perspective, it is deserving of future research going beyond the scope of a musicology study for a periodical. The manuscript is not clearly denominationally defined; all that can be said definitely is that it did not belong to the Catholics. The choice of Gospel pericopes for individual Sundays and feast days does not differ in these three sources. The paraphrases of Biblical texts reveal a reverence for the word of God, and many songs emphasise the importance of listening to that word, because *“[...] nebe, země pominou / časem svým v náhlosti, / ale slova má stanou / pevně na věčnosti”* (...heaven and earth shall pass / suddenly when their time comes, / but my word shall stand / firmly for eternity).⁴⁰ Thanks to the cantionals, attention was devoted to the Holy Scriptures in various environments: Herman prepared his *Die Sonntags-Evangelia* for pupils at the German girls' school in Jáchymov, where his daughters were probably studying, and for devotions at home. Řešátko's cantional was disseminated among the literati and in churches (see the foreword to the printed version, footnotes nos. 21 and 22), although its use in other places cannot be ruled out, as Závěta admits in the aforementioned foreword (*“it is published for use by pious literati and others”*). In the texts, Srkal mentions singing *“by the brotherhood”*.⁴¹

Naturally, the printed cantionals tell us one thing, and the manuscript source something else. The intention of the scribe Jakub Srkal could not have been the unification of the song texts, which Jiří Závěta was attempting thirty years later by the publishing of Řešátko's cantional; instead, Srkal was simply securing them for use in Litoměřice. One of the advantages of Srkal's manuscript version is that it contains a number of melodies that were

37) See op. cit. in footnote no. 18, fol. II/I'.

38) KUNVALDský, Jakub: *Písně chval Božských k slavnostem a památkám vejročním* (Songs in Praise of God for Celebrations and Commemorations of Anniversaries), Olomouc: Bedřich Milichthaler 1572. K04621. KUNVALDský, Jakub: *Kancionál český, jenž jest kniha písní duchovních evangelických [...]* (Bohemian Cantional, i.e. Book of Sacred Songs of the Gospel), Olomouc: Jan Olivetský z Olivetu ml. 1576. K04619.

39) ŠTAUBEROVÁ, Karolína: *Lounská rukopisná verze kancionálu Jakuba Kunvaldského z roku 1608* (Louny Manuscript Version of the Cantional of Jakub Kunvaldský from 1608), thesis, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Ústav hudební vědy, Brno 2005.

40) End of the song *Kristus vejstrahu činí* (Christ gives a warning) for the 2nd Sunday of Advent, Srkal's cantional, fol. 10'.

41) See footnote no. 29.

being sung at that location. In view of the fact that for the passing on of sacred songs in the latter half of the sixteenth century, oral memory played a greater role than visual memory,⁴² intimately familiar melodies, rhythms, and rhymes can be seen as an outline into which long narratives from the Gospel that could easily be “fitted”. The modest size of Srkal's cantional therefore was not necessarily as much of a problem as it might now seem for the performers doing the readings. What remains unknown is to what extent and from when the cantional began serving more as a memory aid recording one of the forms of Bohemian song postils, rather than as a songbook used regularly by musicians throughout the year.

Address: Dagmar Štefancová, České muzeum hudby,
Karmelitská 2, 118 00 Praha 1, Czech Republic
E-mail: dagmar.stefancova@nm.cz

Jakub Srkal's cantional – sample of simple ornamentation / Kancionál Jakuba Srkala – ukázka jednoduché výzdoby
Initials / Iniciály A, M, W
Litoměřice Regional Museum, inventory no. SV 12953 / Oblastní muzeum v Litoměřicích, inv. č. SV 12953

42) ŠKARPOVÁ, Marie: *Rukopisný kancionál jako svébytné hymnografické médium 17. a 18. století. Několik předběžných poznámek* (The Manuscript Cantional as a Peculiar Hymnographical Medium of the 17th and 18th Centuries: Some Preliminary Comments), in: *Acta Universitatis Carolinae, Philologica. Slavica Pragensia*, vol. XLII, 2014, no. 3, pp. 177–184.

A Comparison of Srkal's and Řešátko's Cantionals /

Srovnání Srkalova a Řešátkova kancionálu

Srkal No. / Č.	Svátek / Sunday, Feast day	Folio Srkal / Řešátko	Textový incipit / Text incipit Srkal / Řešátko	Nápěv / Melody MHB Srkal / Řešátko
I	Těla a Krve Páně / Corpus Christi	II ^v	<i>Ej nuž my křesťané</i>	205
II	[Ranní] / [Morning]	3 ^r –4 ^v	<i>Ej již slunce vychází</i>	?
1	1. neděle adventní / 1 st Sunday of Advent	5 ^r –8 ^r / I/7 ^r –8 ^r	<i>Když měl Kristus vejplatou / Když měl Kristus vejplatou</i>	214 / 838
2	2. neděle adventní / 2 nd Sunday of Advent	8 ^r –10 ^r / I/13 ^r –14 ^v	<i>Kristus vejstrahu čini / Kristus vejstrahu čini</i>	[SN] ² / 322
3	3. neděle adventní / 3 rd Sunday of Advent	10 ^v –14 ^r / I/19 ^r –20 ^v	<i>Jan Křtitel když znamenal³ / Jan Křtitel když znamenal</i>	322 (poslední sloka / last stanza) / 590
4	4. neděle adventní / 4 th Sunday of Advent	15 ^r –17 ^r / I/28 ^r –29 ^r	<i>Jan Křtitel u Jordána / Jan Křtitel u Jordána</i>	[SN] / 117
5	Narození Páně / Christmas Day	18 ^r –21 ^v	<i>Císař August času svého</i>	478
6	[Narození Páně] V ten den [in die] / [Christmas Day] On that day [in die]	21 ^v –24 ^{v4} / I/34 ^r –35 ^r	<i>Na počátku bylo slovo / Na počátku bylo slovo</i>	491 / 491
7	Svatých neviňátek / Feast of the Holy Innocents	25 ^r –27 ^v	<i>Poznal Herodes v svém srdci</i>	568
8	1. neděle po Narození Páně / 1 st Sunday after Christmas	27 ^v –29 ^v / I/52 ^v –53 ^r	<i>Maria pak v jistém čase / Maria pak v jistém čase</i>	481 / Kouba 66 ⁵

1) Valid for all four Sundays of Advent.

2) SN = without notation.

3) The melody corresponds to the song *Syna Marie Panny ustavičně chvalme* (Let us praise unceasingly the Son of the Virgin Mary) from the Czech Litoměřice gradual (1578); see footnotes nos. 14 and 32 (study). The last stanza with the heading “Zavírka” is notated separately with the melody *Gaudeamus pariter*.

4) Incorrectly number in the manuscript as 45, and from that page on, the original pagination is shifted.

5) See KOUBA, Jan: *Německé vlivy v české písni* (German Influences in Bohemian Songs), in: *Miscellanea musicologica*, tomus XXVII–XXVIII, 1975, p. 163, melody no. 66 (hereinafter KOUBA 1975). Identified as the

	Odkazy / References Srkal [MHB]	Odkazy / References Řešátko [MHB]
	Věrní křesťané silně doufejme [205, 695]	
	Každý duch chváliž [Pána] [546]	
	Křesťané pravdy Boží praví milovníci ¹ [214] Jakž notováno / As notated Jakož o tom proroci [214, 322] Obrátme se na cestu pravého pokání [?]	Chceš-li k Bohu přijíti [838]
	Taková nota / Melody like that Jakož o tom proroci [214, 322]	Gaudeamus pariter [322] aneb jinou adventní / or another Advent melody
	Taková nota jako první a neb jak notováno / Melody like the first or as notated Gaudeamus pariter [322] Jakž o tom proroci [214, 322] Zdráva jsi císařovno [262]	Notou adventní. Jako / Advent melody. Like <i>Komu milo spasení časové jsou nyní</i> [590]
	Taková nota jako před ní / A melody like the previous one	Notou adventní kterou chceš předešlou pojma VIII. řádkův v jeden verš aneb jakž notováno / Previous advent melody of your choice, joining the 8 lines into a single verse or as notated
	Obecná nota / Common melody Den Božího narození [946] Veselým hlasem zpíváme [478] Grates nunc omnes [487] Táž nota / The same melody Huic oportet	
	Krista Krále nebeského [491] Jako / Like Den Božího [narození] [946]	
	Notou obecní / Common melody Jak notováno / As notated K tobě Pane své zření mám [692]	
	Zdráva jenž jsi pozdravená [481] Obecní nota / Common melody	A solis ortus [cardine] [488] Zdráva jenž jsi pozdravená [481]

1) Platí pro všechny čtyři neděle adventní.

2) SN = bez notace.

3) Nápěv odpovídá písni *Syna Marie Panny ustavičně chvalme* z českého litoměřického graduálu (1578), viz pozn. 14 a 32 studie. Poslední sloka s nadpisem „Zavírka“ je notována zvlášť, a to nápěvem *Gaudeamus pariter*.

4) V rkp. chybně 45 a od této stránky je původní paginace posunuta.

5) Viz KOUBA, Jan: *Německé vlivy v české písni*, in: *Miscellanea musicologica*, tomus XXVII–XXVIII, 1975, s. 163, nápěv č. 66 (dále KOUBA 1975). Určen jako nápěv světské středověké písně *Ich kumm aus frembden Landern her*. V 16. století se nápěv rozšířil s textem Martina Luthera *Vom Himmel kam der Engel schar*.

Srkal No. / Č.	Svátek / Sunday, Feast day	Folio Srkal / Řešátko	Textový incipit / Text incipit Srkal / Řešátko	Nápěv / Melody MHB Srkal / Řešátko
9	Obřezání Páně / Circumcision of Christ	30 ^r –32 ^r / I/50 ^r –51 ^r	<i>Když pak dítě dne vosmého / Když pak dítě dne osmého</i>	478 / 478
10	Tří králů / Epiphany	32 ^v –35 ^r	<i>Ej za času Herodesa</i>	
11	1. neděle po Třech králích / 1 st Sunday after Epiphany	35 ^r –38 ^r / I/61 ^v –62 ^v	<i>Rodičové Pána Krista / Rodičové Pána Krista</i>	785 / 488 [volně / freely]
12	2. neděle po Třech králích / 2 nd Sunday after Epiphany	38 ^r –41 ^r / I/65 ^r –66 ^r	<i>Na svatbě ctná matka Páně / Na svatbě ctná máti Páně</i>	783 / Herman ⁶
13	3. neděle po Třech králích / 3 rd Sunday after Epiphany	41 ^r –44 ^r / I/68 ^v –70 ^r	<i>Když Kristus s hůry sstupoval / Když Kristus Bůh člověk pravý</i>	672 / 554
14	4. neděle po Třech králích / 4 th Sunday after Epiphany	44 ^r –45 ^v / I/73 ^v –74 ^r	<i>Kristus Pán na lodí se dal / Kristus Pán na lodí se dal</i>	785 / 1097
15	5. neděle po Třech králích / 5 th Sunday after Epiphany	46 ^r –48 ^r / I/76 ^r –77 ^r	<i>Pán Ježíš Kristus jeho čest / Pán Ježíš Kristus jeho čest</i>	735 / 783
16	Neděle Devítník ⁸ / Septuagesima Sunday	48 ^v –51 ^v / I/79 ^r –80 ^r	<i>Království nebeského čest / Království nebeského čest</i>	272 / 1426 [volně / freely]
17	Neděle Sexagesima / Sexagesima Sunday	52 ^r –55 ^r / I/84 ^v –85 ^v	<i>Zástup veliký když se jest shromáždil / Zástup veliký když se jest shromáždil</i>	785 / SN
18	Neděle Quinquagesima / Quinquagesima Sunday	55 ^r –57 ^r / I/93 ^r –93 ^v	<i>Pojal dvanácte svých Ježíš / Pojal dvanácte svých Ježíš</i>	794 / SN
19	1. neděle postní / 1 st Sunday of Lent	57 ^v –61 ^v / I/99 ^r –100 ^v	<i>Hned jakž Pán Kristus přijal křest / Hned jakž Pán Kristus přijal křest</i>	493, 782 [Jiná snadná nota: = 2 nápěvy na výběr][different easy melody: = 2 melodies to choose from] / Kouba 110 ⁹

melody of the secular medieval song *Ich kumm aus frembden Landern her*. In the 16th century, the melody was extended with the text of Martin Luther's *Vom Himmel kam der Engel schar*.

6) See KOUBA 2017, op. cit. in footnote no. 17 (study), p. 356. In the entry for Tomáš Řešátko Soběslavský, Kouba gives the melody of the song *Na svatbě ctná máti Páně* (At the wedding the venerable mother of the Lord) as an obvious German import carried over from *Sonntags-Evangelia* by Nicolaus Herman, definitely distributed before the Thirty Years' War.

7) Cannot be definitely identified; in MHB there are several melodies assigned to this text incipit.

8) Ninth Sunday before Easter, or Septuagesima.

9) See KOUBA 1975, op. cit. in footnote no. 5 (table), p. 171, melody no. 110. Text: *Aus tiefer Not schrei ich zu dir*. Extended song by Martin Luther.

10) Probably MHB 582.

	Odkazy / References Srkal [MHB]	Odkazy / References Řešátko [MHB]
	Jako na Boží narození / Like on Christmas <i>Veselým hlasem zpívejme</i> [478]	<i>Veselým hlasem zpívejme</i> [478]
	<i>Hostis Herodes</i> [hymnus] Jak notováno / As notated Též obecní / Also common	
	<i>Zachovej Pane slovo</i> [785] Zas obecní / Again common	Nota obecní aneb jakž notováno / Common melody or as notated
	<i>Divná se jest milost stala Boží se láska</i> [783] Též obecní jakž se líbí / Also a common melody as you like	Notou obecní / Common melody
	Notou obecní / Common melody	Nota obecní / Common melody
	Vobecní notou jakou chceš zpívej / Sing a common melody of your choice	Nota obecní: jakž některé hymny se zpívají / Common melody: as some hymns are sung
	<i>A na zemi budiž</i> [?]?	Nota obecní aneb jakž notováno / Common melody or as notated
	Vobecní nota / Common melody	Notou jako <i>Sedlák jest divné stvoření</i> aneb jinou kterou chceš obecní / Melody like <i>Sedlák jest divné stvoření</i> or a different common melody of your choice
	<i>Utěšený nám den nastal</i> [92]	Notou předešlých nedělí obecní anebo jako / Common melody of previous Sundays or as <i>V moci moudrosti dobrého</i> etc. [384, 170, 760?]
	<i>Jestit' psáno</i>	Nota obecní aneb jako / Common melody or like <i>Jestit' psáno dávním rokem</i> [576]
	<i>O milostivý Bože náš, k toběť</i> [582] I ty pořád písne na ty noty až do květný neděle můžeš zpívat jak notovány tuto jsou / You can still sing the same melodies as those notated until Palm Sunday Jiná snadná nota / Other easy melody	Nota jako <i>Z hlubokosti</i> ¹⁰ aneb k ty podobnou / Melody like <i>Z hlubokosti</i> or similar

6) Viz KOUBA 2017, op. cit. v pozn. 17 studie, s. 356. V hesle Tomáš Řešátko Soběslavský uvádí Kouba nápěv písne *Na svatbě ctná máti Páně* jako zřejmě německý import, přejetý ze *Sonntags-Evangelia* Nicolause Hermana a ještě před Bílou horou rozšířený.

7) Nelze přesně určit, v MHB je k tomuto textovému incipitu přiřazeno několik nápěvů.

8) Devátá neděle před Velikonocemi, jinak Septuagesima.

9) Viz KOUBA 1975, op. cit. v pozn. 5 tabulky, s. 171, nápěv č. 110. Text: *Aus tiefer Not schrei ich zu dir*. Rozšířená píseň Martina Luthera.

10) Pravděpodobně MHB 582.

Srkal No. / Č.	Svátek / Sunday, Feast day	Folio Srkal / Rešátko	Textový incipit / Text incipit Srkal / Rešátko	Nápěv / Melody MHB Srkal / Rešátko
20	2. neděle postní / 2 nd Sunday of Lent	62 ^r –64 ^r / I/106 ^r –107 ^r	<i>Blízko vod Tyru Sydonu / Blízko od Tyru Sydonu</i>	SN / 616
21	3. neděle postní / 3 rd Sunday of Lent	64 ^v –67 ^r / I/111 ^v –112 ^v	<i>Kristus božskou mocí se jal / Kristus božskou mocí se jal</i>	782 / SN
22	4. neděle postní / 4 th Sunday of Lent	67 ^v –70 ^r / I/117 ^v –118 ^v	<i>Když se za moře Ježíš dal / Když se za moře Ježíš dal</i>	SN / 782
23	5. neděle postní / 5 th Sunday of Lent	70 ^r –76 ^v / I/127 ^r –128 ^v	<i>Když v tom zakládali svou čest / Když v tom zakládali svou čest</i>	582 / SN
24	V Květnou neděli / Palm Sunday	76 ^v / I/132 ^v	<i>Když měl Kristus vejplatou / Když měl Kristus vejplatou</i>	509 / SN
25	Květná neděle / Palm Sunday	77 ^r –81 ^r / I/136 ^v –138 ^r	<i>Písň složme v srdce naše / Písň složme v srdce naše</i>	794 / SN
26	Vzkříšení Páně / Easter Sunday	82 ^r –84 ^r / II/1 ^r –1 ^v	<i>Po sobotě hned nazejtří / Po sobotě hned na zejtří</i>	525 / 525
27	Pondělí velikonoční / Easter Monday	84 ^r –88 ^v / II/10 ^r –12 ^r	<i>Když Pán zmrtvých vstal a byl živ / Když Pán zmrtvých vstal a byl živ</i>	SN / Herman 33 ¹¹
28	Úterý velikonoční / Easter Tuesday	89 ^r –90 ^r / II/12 ^r –12 ^v	<i>A když tak vo tom mluvili / A když tak o tom mluvili</i>	SN / SN
29	1. neděle po Vzkříšení / 1 st Sunday after Easter	90 ^v –91 ^v / II/12 ^v –13 ^v	<i>Toho dne večerní chvíli / Na Velkunoc v večerní čas</i>	SN / 525 [volně / freely]

11) Nicolaus Herman: *Sonntags-Evangelia*, no. 33. See footnote no. 19 (study).

12) See footnote no. 7 (table).

	Odkazy / References Srkal [MHB]	Odkazy / References Řešátko [MHB]
	Taková nota jako první / Melody like the first <i>Děkujem obránce náš</i> [782]	Nota předešlé neděle / Melody of the previous Sunday
	Taková nota jak první / A melody like the first	Nota předešlých dvou evangelií, aneb k těm podobnou / Melody of the two previous Gospel readings or similar
	Táž nota jak první / Same melody as the first <i>Děkujeme obránce náš</i> [782]	Z předešlých evangelií nota / Melody from the previous Gospel readings
	Taková nota jak první / Melody like the first <i>Z hlubokosti volám k tobě</i> [582]	Nota předešlých evangelií postních kterou chceš / Melody of your choice from the previous Lenten Gospel readings
	Tak na tu notu / For the melody to <i>Umučení našeho Pána milostného</i> [509] Hledej v první neděli advent. / See the first Sunday of Advent	Vezmi jakž napřed v první neděli adventní, ale jinou notou. / Take like before on the first Sunday of Advent, but with a different melody. <i>Patris Sapientia</i> [44]. Aneb / Or: <i>Umučení našeho</i> [509] etc.
	<i>Když měl Kristus vejplatou</i> Tato pak řeč zpívá se vo umučení Pána Krista, píše ji Izaiáš v 53 kapitole zpívá se jako <i>Jestíť psáno dávním rokem</i> [576] / This is sung about the Passion of Christ the Lord; it is written in Isaiah 53, and is sung to <i>Jestíť psáno dávním rokem</i>	Notou / Melody: <i>Jestíť psáno dávním rokem</i> [576] aneb jinou obecní / or with a different, common melody
	<i>Prozpěvujmež všickni</i> [525, 771?]	Jako / Like: <i>Prozpěvujmež všickni</i> [525, 771?]
	Jako / Like <i>Surrexit Christus hodie</i> ¹² Příjemnější notou tyto písně pořad můžeš bez alleluia jako <i>Utěšený nám den nastal v němž pan I[esu]</i> s [92] zpívati i hledej neděli III po veliko[nocích] ty noty / You can still sing these songs with a more pleasant melody without alleluia like: <i>Utěšený nám den nastal v němž pan I[esu]</i> s; also see the melodies for the 3 rd Sunday after Easter Zavírka tyto písně i druhé v Autereg pod tauž notou / The end of this song and the second on Tuesday with the same melody	Jako / Like: <i>Prozpěvujmež všickni nyní</i> [525, 771?] etc. Aneb jakž notováno / or as notated
	Taková nota / A melody like that	Notou předešlou / With the previous melody
	Touž notou / With the same melody <i>Prozpěvujmež všickni nyní na den Božího</i> [525, 771?]	Notou velikonočního evangelium / Melody of the Easter Gospel

11) Nicolaus Herman: *Sonntags-Evangelia*, č. 33. Viz pozn. 19 studie.

12) Viz pozn. 7 tabulky.

Srkal No. / Č.	Svátek / Sunday, Feast day	Folio Srkal / Rešátko	Textový incipit / Text incipit Srkal / Rešátko	Nápěv / Melody MHB Srkal / Rešátko
	2. neděle po Vzkříšení / 2 nd Sunday after Easter	II/15 ^v –16 ^v	<i>Já jsem pastýř dobrý</i>	SN
30	[3. neděle po Vzkříšení – chybí začátek] / [3 rd Sunday after Easter – the beginning is missing]	92 ^r –93 ^v / II/19 ^v –20 ^v	[<i>V bídě v smutku v pokušení</i>] / <i>V bídě v smutku v pokušení</i>	[?] / 92
31	4. neděle po Vzkříšení / 4 th Sunday after Easter	94 ^r –95 ^v / II/24 ^v –25 ^r	<i>Jdu k tomu jenž mne poslal / Pána Krista smrt vzkříšení</i>	SN / 673
32	5. neděle po Vzkříšení / 5 th Sunday after Easter	96 ^r –98 ^r / II/27 ^r –28 ^r	<i>Amen amen Pán Ježíš řek / Amen amen Pán Ježíš řekl</i>	1152 / 525
33	Nanebevstoupení Páně / Ascension	98 ^r –100 ^r / II/30 ^v –31 ^v	<i>Když stoloilo jedenáct jich / Když stoloilo jedenáct jich</i>	525 / SN
34	6. neděle po Vzkříšení / 6 th Sunday after Easter	100 ^v –102 ^v / II/35 ^v –36 ^r	<i>Řekl Pán Ježíš a Spasitel / Pán Ježíš Kristus Spasitel</i>	92 / 92
35	Seslání Ducha svatého / Pentecost	103 ^r –103 ^v / II/38 ^v –39 ^v	<i>Miluje-li mne kdo Pán řek / Miluje-li mne kdo řekl Pán</i>	92 / SN
36	[?]	104 ^r	poslední sloka neurčené písně / last stanza of an unidentified song	
37	Nejsvětější Trojice / Solemnity of the Most Holy Trinity	104 ^v –107 ^v / II/48 ^v –49 ^v	<i>V noci ku Pánu přišel jest / V noci ku Pánu přišel jest</i>	272 / 781
38	1. neděle po Trojici / 1 st Sunday after Trinity	108 ^r –111 ^r , 115 ^v –116 ^r , 111 ^v / II/58 ^r –59 ^v	<i>Byl člověk bohatý / Bohatý člověk byl někdy</i>	672 / ?
39	2. neděle po Trojici / 2 nd Sunday after Trinity	112 ^r –114 ^v / II/64 ^r –65 ^r	<i>Pán Kristus k farizeům řek / Pán Kristus k farizeům řekl</i>	785 / 692
40	3. neděle po Trojici / 3 rd Sunday after Trinity	115 ^r , 116 ^v –119 ^r / II/68 ^v –69 ^v	<i>K hříšníkům se připojoval / Pán Ježíš se připojoval</i>	384 / 210
41	4. neděle po Trojici / 4 th Sunday after Trinity	119 ^v –122 ^r / II/76 ^r –77 ^r	<i>Řekl Pán Ježíš a jeho čest / Řekl Pán Ježíš Bohu na čest</i>	672 / 785
42	5. neděle po Trojici / 5 th Sunday after Trinity	122 ^r –124 ^v / II/81 ^r –82 ^r	<i>Kristus stal dle nějakého jezera / Stál Syn Boha nebeského</i>	672 [volně / freely] / 445
43	6. neděle po Trojici / 6 th Sunday after Trinity	124 ^v –127 ^v / II/85 ^v –86 ^v	<i>V pošmurnosti potupené [!] / V pošmurnosti potopené</i>	272 / 1174

13) See footnote no. 7 (table).

	Odkazy / References Srkal [MHB]	Odkazy / References Řešátko [MHB]
		Notou předešlé neděle. Jako / Melody of the previous Sunday. As: <i>Prozpěvujme všichni</i> [525, 771?]
		Notou předešlých evangelíí aneb jako / Melody of the previous Gospels or as <i>Utěšený nám den nastal</i> [92]
	Taková nota / Melody like that	Notou velikonočních evangelíí / With the melody of the Easter Gospels
	Zpívá se obecními notami jak chceš / Sung to a common melody of your choice Aneb jak notováno jest / Or as notated	Notou některého evangelium Velikonočního jakž napřed stojí / Melody of one of the Easter Gospel readings are previously written
	Jako / Like: <i>Prozpěvujmež všickni</i> [525, 771?]	Notou obecní jako předešlé písně / Common melody like the previous song
	Zpívá se vobecními notami jak chceš / Sung with common melodies of your choice	Notou obecní předešlých evangelíí / Common melody of the previous Gospel readings
	<i>Utěšený nám den</i> [92]	Notou velikonočního evangelium prozpěvujme / We sing the melody for the Easter Gospel
	Vobecní notou jak chceš / Common melody of your choice	Notou obecní kterou chceš / Common melody of your choice
	Nota vobecní / Common melody	Notou obecní kterou chceš aneb touto / Common melody of your choice or this one
	Vobecní nota / Common melody	Notou obecní / Common melody: <i>Otče Bože všemohoucí</i> ¹³
	Jako / Like: <i>V moci m[o]udrosti</i> [384, 170, 760?] <i>Utěšený nám den</i> [92] Nebo obecní / Or common	Nota obecní / Common melody: <i>O Blahoslavený člověk</i> etc. [458, 1097, 1655?] aneb jako evangelium předešlé neděle aneb jakž notováno ut sequitur / or like the Gospel reading of the previous Sunday or as notated ut sequitur
	Jakoukoli vobecní notou / Any common melody	Notou obecní jak jiná hořejší evangelia neb jako / Common melody like the other Gospel readings above or like: <i>Zachovej Pane slovo své</i> [785]
	Vobecní nota / Common melody	Notou obecní. Jako některé hořejší evan: aneb jakž notováno / Common melody. Like one of the Gospel readings above or as notated
	Vobecní notou jakou chceš / Common melody of your choice	Notou obecní kterou chceš svrchní / Common melody of your choice from above

13) Viz pozn. 7 tabulky.

Srkal No. / Č.	Svátek / Sunday, Feast day	Folio Srkal / Řešátko	Textový incipit / Text incipit Srkal / Řešátko	Nápěv / Melody MHB Srkal / Řešátko
44	7. neděle po Trojici / 7 th Sunday after Trinity	127 ^v –130 ^v / II/93 ^v –94 ^v	Zástup po Kristu mnohý šel / Zástup po Kristu mnohý šel	785 / 785
45	8. neděle po Trojici / 8 th Sunday after Trinity	130 ^v –133 ^r / II/100 ^v –101 ^v	Varujte se Kristus Pán dí / Varujte se, Pán Kristus dí	1330 / 384
46	9. neděle po Trojici / 9 th Sunday after Trinity	133 ^v –136 ^v / II/107 ^r –108 ^v	Člověk bohatý nějaký byl / Člověk bohatý nějaký byl	384 / ?
47	10. neděle po Trojici / 10 th Sunday after Trinity	136 ^v –139 ^r / II/112 ^r –112 ^v	Když Kristus k Jeruzalému blížil se / Pán Kristus k Jeruzalému když se bral	790 / 1330
48	11. neděle po Trojici / 11 th Sunday after Trinity	139 ^v –142 ^r / II/121 ^v –122 ^v	Kristus k těm jenž vše doufali / Kristus k těm jenž vše doufali	1318 / Kouba 86 ¹⁴
49	12. neděle po Trojici / 12 th Sunday after Trinity	142 ^v –144 ^v / II/126 ^v –127 ^v	Z Tyrských a Sydonských končin / Když vyšel Kristus Boží Syn	384 / 716
50	13. neděle po Trojici / 13 th Sunday after Trinity	145 ^r –148 ^r / II/130 ^r –131 ^v	Učedníkům řek Kristův hlas / Apoštolům řekl Kristu hlas	672 / 119
51	14. neděle po Trojici / 14 th Sunday after Trinity	148 ^v –151 ^r / II/136 ^r –137 ^r	Do Jeruzaléma se bral / Do Jeruzaléma se bral	1318 / 783
52	15. neděle po Trojici / 15 th Sunday after Trinity	151 ^v –154 ^v / II/139 ^r –140 ^v	Řekl Ježíš učedníkům svým / Řekl Ježíš k učedníkům svým	672 / 290
53	16. neděle po Trojici / 16 th Sunday after Trinity	155 ^r –157 ^v / II/146 ^r –147 ^r	Žena jedna vovdověla / Žena jedna ovdověla	384 / 1330
54	17. neděle po Trojici / 17 th Sunday after Trinity	157 ^v –160 ^r / II/151 ^v –152 ^v	V jednu sobotu Kristus král / V jednu sobotu Kristus král	672 / 1097
55	18. neděle po Trojici / 18 th Sunday after Trinity	160 ^v –163 ^r / II/157 ^r –158 ^r	Pán Kristus jakž Matouš napsal / Pán Kristus jakž Matouš napsal	1330, 783 [notový incipit na fol. 161 ^r / musical incipit on fol. 161 ^r] / 1426 [volně / freely]
56	[19. neděle po Trojici] / [19 th Sunday after Trinity]	163 ^v	Kristus vstoupil na loď	1097
57	19. neděle po Trojici / 19 th Sunday after Trinity	164 ^r –166 ^r / II/164 ^r –164 ^v	Kristus vstoupil na loď / Pán Kristus když z lodi vyšel	783 / 413
58	20. neděle po Trojici / 20 th Sunday after Trinity	166 ^v –170 ^r / II/168 ^v –170 ^r	Kristus království nebeské připodobnil / Kristus království nebeské připodobnil	272 / 272

14) See KOUBA 1975, op. cit. in footnote no. 5 (table), p. 166, melody no. 86. Text: *Mein Herz hat gutes Wort betracht*. Kouba designates the melody as belonging to the German Protestant repertoire, attributed to S. Dietrich.

	Odkazy / References Srkal [MHB]	Odkazy / References Řešátko [MHB]
		Notou svrchních evangelií obecní. Jako / Common melody of the Gospel readings above. Like: <i>V zármutku mém potěšení</i>
	<i>Ach můj smutku</i> [576, 654, 1878?] Obecní notou / Common melody	Notou obecní svrchních evangelií aneb jakž teď notováno / Common melody of Gospel readings above or as notated here
	Obecní nota / Common melody	Notou obecní / Common melody: <i>O blahoslavený člověk</i> [458, 1097, 1655?] etc.
	Notou obecní / Common melody	Obecní notou / Common melody: <i>Ach můj smutku, má žalosti</i> [576, 654, 1878?]
	Obecní nota / Common melody	Notou obecní kterou chceš z předešlých evangelií aneb jakž notováno / Common melody of your choice from the previous Gospel readings or as notated
	<i>Jesti psáno dávním rokem</i> [576] Neb obecní / Or common	Notou obecní / Common melody: <i>Divná se jest milost stala</i> etc. [783]
	Notou vobecní jakát se líbí / Common melody as preferred <i>Veselý nám den</i> [167]	Obecní notou kterou chceš svrchní nedělní aneb jako / Common melody of your choice or like: <i>Iesus Christus nostra</i> <i>salus</i> etc. [119, 1174?]
	Obecní nota / Common melody	Notou kterou chceš svrchní. Aneb jakž notováno / A melody of your choice from above. Or as notated
	Vobecní nota / Common melody	Notou obecní / Common melody: <i>Slunce zapadá za horu</i> [481, 568, 669?]
	Vobecní nota / Common melody	Notou obecní / Common melody: <i>Ach můj smutku, má žalosti</i> [576, 654, 1878?]
	Zpívá se tou notou jako v XXII neděli / This melody is sung like on the 22 nd Sunday	Notou obecní / Common melody
	Vobecní nota Anebo touto ještě taky notou / Common melody Or else this melody	Notou obecní Aneb jako / Common melody or like: <i>Znamenaje každý člověk</i> [389]
	Můžeš i touto notou zpívat / You can also sing this melody	
		Notou obecní kterou chceš / Common melody of your choice
	Vobecní nota / Common melody	Notou obecní kterou chceš / Common melody of your choice

14) Viz KOUBA 1975, op. cit. v pozn. 5 tabulky, s. 166, nápěv č. 86. Text: *Mein Herz hat gutes Wort betracht*. Kouba určuje jako nápěv německého evangelického repertoáru, připisovaný S. Dietrichovi.

Srkal No. / Č.	Svátek / Sunday, Feast day	Folio Srkal / Řešátko	Textový incipit / Text incipit Srkal / Řešátko	Nápěv / Melody MHB Srkal / Řešátko
59	21. neděle po Trojici / 21 st Sunday after Trinity	170 ^v –172 ^v / II/176 ^v –177 ^v	<i>Jakýs králík syna svého / Jakýs králík syna svého</i>	1318 / Herman 33 ¹⁵
60	22. neděle po Trojici / 22 nd Sunday after Trinity	173 ^v –175 ^v / II/181 ^v –182 ^v	<i>Petr votázav se Pána / Petr otázav se Pána</i>	672 / 1259
61	23. neděle po Trojici / 23 rd Sunday after Trinity	176 ^v –178 ^v / II/185 ^v –186 ^v	<i>Když předstíral mnohé pravdy / Když předstíral mnohé pravdy</i>	783 / 210
62	24. neděle po Trojici / 24 th Sunday after Trinity	178 ^v –181 ^v / II/190 ^v –191 ^v	<i>Vrchní správce školy býše / Vrchní správce školy byvše</i>	272 / 413
63	25. neděle po Trojici / 25 th Sunday after Trinity	181 ^v –184 ^v / II/195 ^v –196 ^v	<i>Vohavnost spuštění jistě / Ohavnost spuštění jistě</i>	92 / 465
64	26. neděle po Trojici / 26 th Sunday after Trinity	184 ^v –188 ^v / II/199 ^v –201 ^v	<i>Poněvadž v tomto světě lest / Poněvadž v tomto světě lest</i>	785 / SN
65	Posvěcení chrámu / Consecration of the church	191 ^v , 189 ^v –190 ^v , 192 ^v –193 ^v	<i>Když Pán Kristus v svém učení</i>	1318
III	Písničky ranní / Morning songs	381	<i>Z celého srdce gruntu</i>	

Alphabetical list of text incipits of songs from Srkal's cantional [order in the manuscript] /

Abecední seznam textových incipitů písní ze Srkalova kancionálu [pořadí v rukopisu]

- A když tak vo tom mluvili [28]
- Amen amen Pán Ježíš řek [32]
- Blízko vod Tyru Sydonu [20]
- Byl člověk bohatý [38]
- Císař August času svého [5]
- Člověk bohatý nějaký byl [46]
- Do Jeruzaléma se bral [51]
- Ej již slunce vychází [II]
- Ej nuž my křesťané [I]
- Ej za času Herodesa [10]
- Hned jakž Pán Kristus přijal křest [19]
- Jakýs králík syna svého [59]
- Jan Křtitel když znamenal [3]
- Jan Křtitel u Jordána [4]
- Jdu k tomu jenž mne poslal [31]
- K hříšníkům se připojoval [40]
- Když měl Kristus vejplatou [1]
- Když měl Kristus vejplatou [24]
- Když Kristus k Jeruzalému blížil se [47]
- Když Kristus s hůry sstupoval [13]
- Když pak dítě dne vosmého [9]
- Když Pán Kristus v svém učení [65]
- Když Pán zmrtvých vstal a byl živ [27]
- Když předstíral mnohé pravdy [61]
- Když se za moře Ježíš dal [22]
- Když stolilo jedenáct jich [33]
- Když v tom zakládali svou čest [23]
- Království nebeského čest [16]
- Kristus božskou mocí se jal [21]
- Kristus k těm jenž vše doufali [48]
- Kristus království nebeské připodobnil [58]
- Kristus Pán na lodí se dal [14]
- Kristus stal dle nějakého jezera [42]
- Kristus vejstrahu činí [2]
- Kristus vstoupil na lodí [56]
- Maria pak v jistém čase [8]
- Miluje-li mne kdo Pán řek [35]
- Na počátku bylo slovo [6]
- Na svatbě ctná matka Páně [12]
- Pán Ježíš Kristus jeho čest [15]

15) See footnote no. 19 (study).

	Odkazy / References Srkal [MHB]	Odkazy / References Řešátko [MHB]
	Vobecní nota / Common melody	Nota / Melody: <i>Pane přispěj k mé pomoci</i> [783]
	<i>Utěšený nám den nastal</i> [92]	Notou obecní / Common melody
	Nota obecní / Common melody	Notou obecní / Common melody
	Obecní nota / Common melody	Notou obecní / Common melody
	Obecní / Common <i>Utěšený nám den nastal</i> [92]	Notou obecní / Common melody
	Obecní nota / Common melody	Notou / Melody: <i>Otče náš jenž v nebi bydlíš</i> etc. [306]
	Notou obecní / Common melody	
	<i>Auß meines Herzens Grunde</i>	

- Pán Kristus jakž Matouš napsal [55]
- Pán Kristus k farizeům řek [39]
- Petr votázav se Pána [60]
- Písně složme v srdce naše [25]
- Po sobotě hned nazejtří [26]
- Pojal dvanácte svých Ježíš [18]
- Poněvadž v tomto světě lest [64]
- Poznal Herodes v svém srdci [7]
- Rodičové Pána Krista [11]
- Řekl Ježíš učedníkům svým [52]
- Řekl Pán Ježíš a jeho čest [41]
- Řekl Pán Ježíš a Spasitel [34]
- Toho dne večerní chvíli [29]

- Učedníkům řek Kristův hlas [50]
- [V bídě v smutku v pokušení] [30]
- V jednu sobotu Kristus král [54]
- V noci ku Pánu přišel jest [37]
- V pošmurnosti potupené [43]
- Varujte se Kristus Pán dí [45]
- Vohavnost spuštění jistě [63]
- Vrchní správce školy býše [62]
- Z Tyrských a Sydonských končin [49]
- Zástup po Kristu mnohý šel [44]
- Zástup veliký když se jest shromáždil [17]
- Žena jedna vovdověla [53]

15) Viz pozn. 19 studie.

Litoměřický kancionál Jakuba Srkala z roku 1579

Dagmar Štefancová

Písne na svaté evangelium, kteréž se v chrámu Páně v každou neděli zpívají, kancionál duchovních písní tzv. Srkalovský, kancionál Srkalův, kancionál Jakuba Srkala: pod těmito názvy se v odborné literatuře objevuje český kancionál, uložený v Oblastním muzeu v Litoměřicích s inventárním číslem SV 12953.¹ Jedná se o svazek kvartového formátu (vazba 315 × 200 × 60 mm, knižní blok 295 × 185 × 40 mm), vázaný ve světle hnědé usni zdobené slepotiskem, s částečně zachovanými zavazovacími řemínky a kovovými nárožnicemi.² Celý kancionál s výjimkou ornamentálních iniciál a několika doplňků opsál písař Jakub Srkal, který na poslední folio zaznamenal: „*Tyto knihy napsány sou ke cti a k chvále pánu Bohu všemohoucímu od Jakuba Srkala měšťenína města Litoměřic léta od narození Syna božího Tisíciho pětistého sedmdesátého devátého.*“ Množné číslo „knihy“, které Srkal v tomto kolofonu zmiňuje, má své opodstatnění ve složení kancionálu obsahově rozděleném na dvě části, totiž na část od adventu po Květnou neděli a na část od Vzkříšení Páně po svátek Posvěcení chrámu. První díl je ukončen citátem z hymnu *Te Deum laudamus*, podepsaným iniciálami I. S. [Jakub Srkal],³ a následně prázdnou stránkou. Rok 1579 lze považovat za platné datum vzniku nebo dokončení tohoto rukopisu; s tímž datem se setkáváme v přípisu na titulní straně (fol. 2^r), kde se konstatuje, že tyto písne „*koupeny jsou k bratřině české za šest kop míšenských za starších pana Školského léta 1579.*“

Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2019–2023/20.I.b, 00023272).

1) Pramen je evidován či stručně popsán např. v těchto pracích: BUŽGA, Jaroslav et al.: *Průvodce po pramenech k dějinám hudby. Fondy a sbírky uložené v Čechách*, Academia, Praha 1969, s. 129; *Průvodce po rukopisných fondech v České republice. Díl III. Rukopisné fondy muzeí a galerií v České republice*, red. Marie Tošnerová, Archiv Akademie věd ČR, Praha 2001, s. 83–84; FIDLEROVÁ, Alena – BEKEŠOVÁ, Martina et al.: *Repertorium rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách II/1 k–l*, Karolinum, Praha 2007, s. 407–408; SEDLÁČKOVÁ, Kristína: *Litoměřice. Ve znamení kalicha*, katalog ke stejnojmenné výstavě pořádané od 4. června do 30. srpna 2015, Litoměřice 2015 (dále SEDLÁČKOVÁ); SOUČKOVÁ, Ema: *Výzdoba hudebních rukopisů Jana Táborského z Klokotské Hory*, Academia, Praha 2019 (dále SOUČKOVÁ); SEDLÁČKOVÁ, Kristína – ŠTEFANCOVÁ, Dagmar: *Kancionál Jakuba Srkala* [heslo], in: Sancta Maria. Mariánská úcta na Litoměřicku, katalog výstavy konané v Oblastním muzeu v Litoměřicích 26. 5. – 1. 11. 2020, Oblastní muzeum v Litoměřicích, Litoměřice 2020, s. 92–93.

2) Renesanční vazba je usní zvlášť kryta na hřbetu, šitém na čtyři vazby, a zvlášť na deskách. Slepotisková výzdoba má rámovou kompozici vyznačenou linkami, s dobově velmi rozšířenými motivy palmet a polofigur s nápisovými štítky (David, Salvator, Paulus) v ornamentálních pásech. Kovové nárožnice jsou vykrajované a zdobené tepáním, nezachovaly se však všechny (tři na přední straně desek, dvě na zadní straně). Zachovány nejsou ani vázací řemínky. Na přední straně ve spodním poli se nachází velmi špatně čitelný nápis tuší, pravděpodobně „lit[...] 1581“. Neznámo kdy došlo k převazbě a podlepení poškozených stránek.

3) Fol. 81^r: „In te domine speravi non confundar in aeternum. I. S.“

Kromě roku 1579 se v rukopisu nacházejí ještě úmrtní data Srkalových dcer Lidmily a Kateřiny (1572, 1574), datum 1580 a rok 1581, vztažený k úmrtí Srkalovy manželky Kateřiny.⁴ Figurální iluminace na fol. 1^v, jediná v celém kancionálu, zobrazuje Kateřinu Srkalovou adorující ukřižovaného Krista před pozadím s krajinou kolem Litoměřic a s vyobrazením města.⁵ U štítku s heslem „*Bona fama optimum funus*“ připsal neznámý glosátor ironickou poznámku: „*kdyby tebe nezkalil kacír Jan Hus*“. Jakub Srkal byl pravděpodobně čtyřikrát ženat. S manželkou Dorotou měl dcery Lidmilu, Kateřinu a Magdalenu (viz kancionál fol. 1^r: „[...] *quoque martris Dorothee nate sunt omnes tres filie*“), v kšaftu jeho další manželky Kristýny jsou jmenovány děti Matouš a Eva.⁶ Do svého testamentu, který Jakub Srkal nechal zapsat v roce 1582 v Knize posledních vůlí, již nezahrnuje žádnou manželku, ale pouze dceru Annu:

„*Kšaft Jakuba Srkala. Jakub Srkal, písař gradualní, leže v nemoci a trestání Božím, však rozumu a paměti zdravé užívaje: řídí a dává statek i spravedlivost svu všecku, kterýúkoliv má a neb jmíti může. – Anně dceři své, tak aby po smrti jeho toho všeho jakožto pravá dědička svobodně užívati mohla bez překážky všelikého člověka. – A pakliby ji Pan Buh v tuto ránu morní od smrti uchovati neráčil, tehdy aby ten všecken statek buď pod tímto právem a neb na žitenském právé, připadl na Václava Ptáčka a Jiřika Bystrého, bratři jeho [...] Stalo se v pondělí po Sv. Bartoloměji lethá 1582 [...]“⁷*

Srkal zemřel 6. 12. 1583.⁸ Jak velký majetek odkazoval, není jasné, víme jen, že podle testamentu Jiřika Napolníka Litoměřického⁹ byl Srkal tomuto testátorovi dlužen 75 kop míšeňských. Dluh vzal na sebe Jan Balbin, v letech 1581–1582 litoměřický primas a poté až do smrti v roce 1596 císařský rychtář v Litoměřicích, ale také tamější regenschori a výtečný zpěvák, jak uvádí Bohumír Dlabáč.¹⁰

Značná výše dluhu a v osobě Jana Balbina propojení s chrámem a vedením města sugerují domněnku, že Jakub Srkal, „*písař gradualní*“, vložil nemalé prostředky do zhotovení zpěvníků a liturgických knih. Kromě zkoumaného kancionálu totiž jeho jméno figuruje v nedochovaném

4) Fol. 1^r a 2^r.

5) Zejména výtvarnou složkou rukopisu se zabývá monografie o iluminovaných rukopisech v muzeích na území Čech, která je v tuto chvíli v přípravě. Za konzultaci děkuji jejímu autorovi Pavlu Brodskému, který výzdobu Srkalova kancionálu charakterizuje jako „dobrý řemeslný standard“, „patrně z ruky místního malíře“. Okrajově zmiňuje rukopis i Ema Součková (SOUČKOVÁ, op. cit. v pozn. 1, s. 27), zastávající kritičtější názor („rustikalizace výtvarného projevu“, „málo kvalitní iluminace“).

6) Kniha posledních vůlí, Státní okresní archiv Litoměřice se sídlem v Lovosicích (dále SOKA Litoměřice), AM Litoměřice, inv. č. 19, sign. IAF2, fol. 4^v–5^v. Výčet dlužníků Kristýny Srkalové je opravdu dlouhý a častokrát se opakují položky „za obilí“, „za pivo“ nebo „za víno“.

7) Kniha posledních vůlí, SOKA Litoměřice, AM Litoměřice, inv. č. 19, sign. IAF2, fol. 111^v–112^r. Za konzultaci děkuji Kristíně Sedláčkové.

8) Viz SEDLÁČKOVÁ, op. cit. v pozn. 1, s. 20.

9) Kniha posledních vůlí, SOKA Litoměřice, AM Litoměřice, inv. č. 19, sign. IAF2, fol. 109^v–111^v.

10) DLABACŽ [DLABACZ, DLABAČ], Gottfried Johann: *Balbin, Johann* [heslo], in: Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen [...], reprint, Georg Olms Verlag, Hildesheim – New York 1973, sloupec 68. Dlabáč sice výslovně nejmenuje kostel Všem svatých jako Balbinovo hudební působiště, ale Karel Konrád ho později předpokládá právě s odvoláním na Dlabáčův lexikografický záznam (KONRÁD, Karel: *Dějiny posvátného zpěvu staročeského od XV. věku do zrušení literátských bratrstev*, Cyrillo-Methodějská knihtiskárna, Praha 1893, s. 136; dále KONRÁD).

(či v současnosti neidentifikovaném) českém graduálu, jenž popsal litoměřický děkan František Ambrož Strahl v roce 1781.¹¹ Jednalo se o pergamenový rukopis ve formátu *in folio regali*, který ve Strahlově době – již po vyřezání mnoha stránek – obsahoval 310 folií. Strahl se soustředil zejména na iniciály, jména donátorů a data přítomná v rukopisu, přičemž nejstarší data 1555, 1556 a 1559 odděluje od zápisů se jménem Jakuba Srkala („*I. Srkal 1579 scripsit*“, „*Jacob Srkal*“, „*Isl [Jakub Srkal] 1577*“) víc jak dvacet let. Vznikal snad graduál takto dlouhou dobu, nebo se poznámky o Srkalovi, jediné ze sedmdesátých let, které v graduálu Strahl podchytil, vztahovaly pouze na jeho část? Bohužel, na základě nekompletního, svým způsobem namátkového popisu zůstáváme jen u otázek a hypotéz. Srkalova atribuce „*pisár graduální*“, uvedená v kšaftu i v pamětnici,¹² ukazuje, že v jeho době a prostředí měl tento titul svou váhu. Na rozdíl od Jana Táborského z Klokotské Hory, který ve čtyřicátých letech 16. století zhotovil na objednávku nejstarší z českých litoměřických graduálů,¹³ však Srkal jakožto pisár působil jen regionálně. Zajímavé je, že další český graduál z Litoměřic¹⁴ pochází v podstatě z téže doby jako Srkalův kancionál; obsahuje Kyriale, oddíl Sanctus a Agnus, temporál od adventu do svátku Vzkříšení Páně a množství adventních a velikonočních písní. Je psán kaligrafickou novogotickou minuskulou a nikdy nebyl dokončen, jeho vazba je datována rokem 1578. Ve 2. polovině sedmdesátých let, kdy se Srkal uplatnil jako pisár, již Táborský nežil (zemřel roku 1572), a třebaže jeho dílna ještě vyřizovala dříve nasmlouvané zakázky, litoměřičtí hledali výrobce zpěvníků jinde.

Ve 2. polovině 16. století zažily Litoměřice několik morových ran, které se znovu a znovu vracely. I tento fakt může stát za vzpomínkou na Srkalovy zemřelé děti a manželku Kateřinu, jejichž památce jako by byl rukopis věnován. Titul *Písně na svaté evangelium, kteréž se v chrámu Páně v každou neděli zpívají* (fol. 2^r) s pouze naznačenou iniciálou „P“ sice odpovídá obsahu kancionálu, avšak neodpovídá přesnému názvu žádného ze známých českých tištěných kancionálů, které vyšly do roku 1581. Na první dvě pergamenová folia s názvovými údaji a rodinnými příписy nesourodě navazuje celý další papírový¹⁵ knižní blok. Na tomto místě je vhodné připomenout, že v inventáři majetku kostela Všech svatých v Litoměřicích z roku 1723 figurují „*Böhmische Lieder in weissen Pergament in media fillera für Sonntäge*“.¹⁶ Se Srkalovým kancionálem je ztotožnit nelze – stěží by totiž sestavovatel inventáře přehlédl, že pouze dvě úvodní folia jsou psána na pergamentu, kdežto vše ostatní na papíru. Nabízí se lákavá možnost,

11) Státní oblastní archiv Litoměřice, Biskupské sbírky Litoměřice, sign. BIF 515 – F. A. Strahl: *Beschreibung zweyer mittelmässiger böhm. Cancionalbüchern*, 1781, fol. 23^r. Seznam starých hudebních pramenů z Litoměřic byl vyhotoven v souvislosti s rušením literátských bratrstev za vlády císaře Josefa II.

12) Kniha pamětní, SOKa Litoměřice, AM Litoměřice, inv. č. 19, sign. IB1/a.

13) Graduál český, 1542–1544, Knihovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově, sign. DA I 6.

14) Graduál český, 1578, Oblastní muzeum v Litoměřicích, inv. č. SV 12952. ŽŮREK, Jiří: *Utrakvistický sanktorál v českých graduálech 16. století*, in: *Listy filologické*, roč. 136, 2013, č. 3–4, s. 315–341 používá pro tento rukopis označení „mladší litoměřický graduál“ právě kvůli odlišení od staršího českého graduálu z dílny Táborského.

15) Papír použitý v kancionálu je dvojího druhu. V prvním případě se jedná o papír s filigránem dvojhavého orla s nimbem a se štítkem na hrudi (kresba v štítku však není zřetelná), ve druhém případě byl papír značen filigránem s renesančním štítkem, znak je tvořen neidentifikovaným geometrickým vzorem. Původ papíru se nepodařilo určit.

16) SOKa Litoměřice, DÚ Litoměřice, inv. č. 234 – inventář kostela Všech svatých a filiálních kostelů, 1723, nestránkováno.

že v chrámu Všech svatých existoval ještě další český kancionál, a právě z něho pocházejí dvě pergamenová folia vevázaná před vlastní papírový blok Srkalova kancionálu.

Srkalův kancionál: texty

Srkalův kancionál patří k typu písněové postily: obsahuje písně, které parafrázuji evangelní čtení, příslušná k jednotlivým nedělím a velkým liturgickým svátkům z temporálu. Konkrétně se jedná o běh svátků od 1. neděle adventní až k 26. neděli po Svaté Trojici s „*ranní písní*“ v úvodu a s písní ke svátku Posvěcení chrámu v závěru knihy. Ačkoliv se písním na evangelní nebo epistolní texty přiznává zájem zejména reformovaných církví, byly nadkonfesijně oblíbeny a sloužily jak domácí modlitbě, tak ve školách nebo v chrámech. Osvědčily se jako nástroj výchovy, výuky, při společném zpěvu jako jedna z podob prožitku křesťanského společenství. Zpěváci i posluchači si přístupnou formou zopakovali obsah aktuální perikopy, často s krátkou modlitbou nakonec. Tyto duchovní písně v sobě nesly i dramatizující prvky – jistou akčnost, kterou lze najít v mnoha biblických textech a která přecházela do písní mimo jiné formou přímé řeči. Máloukterá z Řešátkových písní se místo vyprávění příběhu nebo podobenství zakládá „jen“ na slovech modlitby, třebaže i takové kancionál obsahuje (např. písně *V bídě v smutku v pokušení* a *Jdu k tomu jenž mne poslal* s parafrází 16. kapitoly Janova evangelia pro 3. a 4. neděli po Vzkříšení). Na území Čech vzniklo v 16. století písněových postil několik; jejich výčet podává souhrnně Jan Kouba¹⁷ počínaje nejstarším souborem těchto písní reprezentovaných tvorbou utrakvistického kněze Václava Miřínského a konče posthumním vydáním kancionálu Tomáše Řešátka Soběslavského z roku 1610,¹⁸ které se však opírá o starší rukopisnou verzi. Řešátkův kancionál spolu s německou písněovou postilou Nicolause Hermana *Die Sonntags-Evangelia*¹⁹ jsou pro výklad o Srkalově kancionálu klíčové.

Luterán Nicolaus (Niklas) Herman (1500–1561) působil jako učitel a kostelní kantor v Jáchymově, přátelil se s Lutherovým stoupencem, vzdělavcem, kazatelem a rektorem slavné jáchymovské latinské školy Johannem Mathesiem a byl plodným spisovatelem, básníkem i komponistou. Tomáš Řešátka Soběslavský (?–1602) prožil většinu života v Sušici a také on sympatizoval s luterstvím, proslul jako spisovatel, hymnograf a překladatel. Srkalův kancionál, jak záhy uvidíme, je opisem Řešátkem z němčiny přeložených *Die Sonntags-Evangelia* Nicolause Hermana. V tištěném Řešátkově kancionálu z roku 1610 se přeložené Hermanovy texty vyskytují u jednotlivých nedělí či svátků jako úvodní písně, po nichž pak následuje

17) KOUBA, Jan: *Slovník staročeských hymnografů (13.–18. století)*, Etnologický ústav AV ČR, v. v. i. – Kabinet hudební historie, Praha 2017 (dále KOUBA 2017); přehledově v heslu Martin Philadelphus Zámorský (s. 466) a též u hesel Nicolaus Herman, Jakub Kunvaldský, Václav Miřínský, Tomáš Řešátka Soběslavský a Valentin Šubar Lanškrounský.

18) ŘEŠÁTKO, Tomáš: *Kancionál celoroční, v kterémž písně duchovní a evangelistské, v chrámech Páně přes celý rok se zpívající [...] sebrané a složené jsou*, Praha: Jan Šuman (Schuman, Schumann etc.) – dědicové 1610 [1. vydání]. K15182. Viz https://books.google.cz/books?id=zrNeAAAACAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [cit. 2. 7. 2020]. Foliace v obou částech kancionálu je provedena zvlášť, proto se v citacích odkazuje římskou číslicí také na příslušný díl.

19) HERMAN, Nicolaus: *Die Sonntags-Evangelia uber das gantze Jar in Gesenge verfasst*, Wittenberg: G. Rhau (dědicové) 1560 [1. vydání]. K dispozici jsem měla digitalizát exempláře z Forschungsbibliothek Gotha, Cant. spir 8° 00037, dostupný z: https://archive.thulb.uni-jena.de/ufb/receive/ufb-cbu.00003762?derivate=ufb_derivate.00002802 [cit. 2. 7. 2020].

Jakub Srkal's cantional / Kancionál Jakuba Srkala

Fol. 127^v–128^r; the song *A great multitude followed Christ* with the melody MHB 785

Fol. 127^v–128^r; píseň *Zástup po Kristu mnohý šel* s nápěvem MHB 785

Litoměřice Regional Museum, inventory no. SV 12953 / Oblastní muzeum v Litoměřicích, inv. č. SV 12953

několik vlastních básnických textů Řešátkových na dané téma. Nic takového Srkal nemá: ke konkrétnímu evangelnímu čtení (a tedy svátku) vypisuje vždy pouze jednu píseň, a to onu s textem Hermanovým, respektive Řešátkovým.²⁰ Srkalův opis a tisk Řešátkova kancionálu ovšem dělí třicet let, navíc je nutné vzít v úvahu, že tištěné verzi byla po jazykové stránce zřejmě věnována mnohem větší péče než opisu, jehož přímou předlohu ani neznáme. Nepřekvapí proto, že se texty ze Srkala a z tisku mírně odlišují.

Vydavatel a nakladatel kancionálu Jiří Závěta ze Závětic (1575–ca. 1637) měl k dispozici rukopis Řešátkova kancionálu od literátského bratrstva ze Sušice,²¹ rukopis, který se pravděpodobně do současnosti nedochoval. Opisů kancionálu existovalo více: ze Závětovy předmluvy vyplývá, že Řešátkovy písně byly zpívány na různých místech, nejen v domovské Sušici, ještě před jejich

20) V databázi liturgických rukopisů utrakvistické proveniencí 15.–16. století (LIMUP) je Srkalův kancionál citován se všemi textovými incipity, ale nebyl uveden do vztahu s kancionálem Tomáše Řešátka Soběslavského. Viz <http://www.clavmon.cz/limup/>, vytvořil Jiří Žůrek s týmem spolupracovníků [cit. 13. 7. 2020].

21) Předmluva k l. dílu: „Páni literátsvo nadepsaného města Sušice tím hnutí souce takovou téhož někdy Pana Thomáše Soběslavského, jinak Řešátky, práci aneb Kancionál Celoroční mně jsou z společného svého snešení podali, a aby jak pro obecné všem všudy, a zvláště v chrámech Páně užívání, tak obzvláště pro rozšíření v jazyku našem českém cti a slávy Boží k vytištění přijíti mohl, požádali. [...]“ Fol. I/A4^v.

tištěným vydáním.²² Jakou cestou získal předlohu pro svůj kancionál právě Jakub Srkal, však nevíme. Snad na tom měl zásluhu Řešátkův syn Jan, užívající latinské příjmení Rosacius, který v letech 1576–1580 žil a učil v blízkých Lounech.²³ Další z Řešátkových synů, Adam Rosacius, byl starším sušického literátského bratrstva, opakovaně i primasem města Sušice, a právě z jeho iniciativy došlo k vydání kancionálu. Sám ho doprovodil oslavnou básní (fol. I/A7^r).

V Srkalově kancionálu se u písní vždy uvádí číslo kapitoly čteného evangelia, takže bylo a je možné dohledat konkrétní biblický text. V Řešátkově kancionálu kromě toho slouží k hlubšímu vhledu do písňových textů další odkazy na související místa v Písmu a stručné obsahové charakteristiky písní typu „*Jaká Lazarovi podlé jeho vsí bídnosti víra, pobožnost a toho skončení všem bídným pobožným Lazarům k potěšení*“ (fol. II/60^v), tištěné *in margine* ve vnějším postranním sloupci. Tento kancionál tedy nabízel svému uživateli podklady nejen ke zpěvu, ale i ke srovnávacímu čtení Písma, na rozdíl od Hermana, Srkala a dalších autorů písňových postil, jako např. Valentina Šubara Lanškrounského²⁴ nebo katolíka Šimona Lomnického z Budče.²⁵ Českému čtenáři se při pohledu na tyto komentáře vybaví bratrské vydání Bible kralické, což není nijak násilná paralela, protože Jiří Závěta ze Závětic patřil k sympatizantům Jednoty²⁶ a tisk Řešátkova kancionálu dedikoval stoupencům České konfese (1575).

Detailní porovnání obou textových verzí (Srkal – Řešátko) patří do sféry jazykovědné, a proto na tomto místě uvedme jen několik postřehů: v tisku jsou *nomina sacra* psána s velkými počátečními písmeny, např. Pán, kdežto v Srkalově opisu psaní velkých písmen u těchto slov kolísá; v tisku mizí protetické „v-“ ve slovech začínajících na „o“ (Votec, vodpuštění, vospravedlnění, vosel apod.); mění se koncovka „-ej“ na „-ý“ v přídavných jménech (dlouhej – dlouhý, zlej – zlý, rytířskej – rytířský apod.), byť ani u Srkala se tvary s „-ej“ nevyskytují často; tvary slovesa „být“ píše Srkal často bez iniciálního „j-“ (sou, sa, ste...), kdežto v tisku nacházíme „jsou, jsa, jste“; „chlib“ (Srkal) se mění na „chléb“ (tisk), nom. duálu „rybě“ na „ryby“, ubývá budoucího přechodníku atd. Některé písně obsahují odchylek málo, jiné více.²⁷

Původní paginace byla provedena arabskými číslicemi od fol. 2^v (= p. 1) do fol. 26^v (= p. 49), celkem pramen obsahuje 193 folií. Na fol. 2^v se nachází začátek písně ke svátku Těla a Krve Páně *Ej nuž my křesťané spolu zpíváme*:²⁸ píseň je významná pro pramen utrakvistické

22) „Kterýchžto jeho písní a zpěvův ačkoli netoliko tu při témž městě Sušici v chrámě Páně, ale i na jiných mnoha místech pro vzdělání církve svaté spasitedlně a užitečně se požívá.“ Fol. I/A4^r.

23) *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě od konce 15. do začátku 17. století*, díl 4, N–Ř, založili Antonín Truhlář a Karel Hrdina, pokračovali Josef Hejnic a Jan Martínek, heslo Rosacius, Jan, s. 356–361.

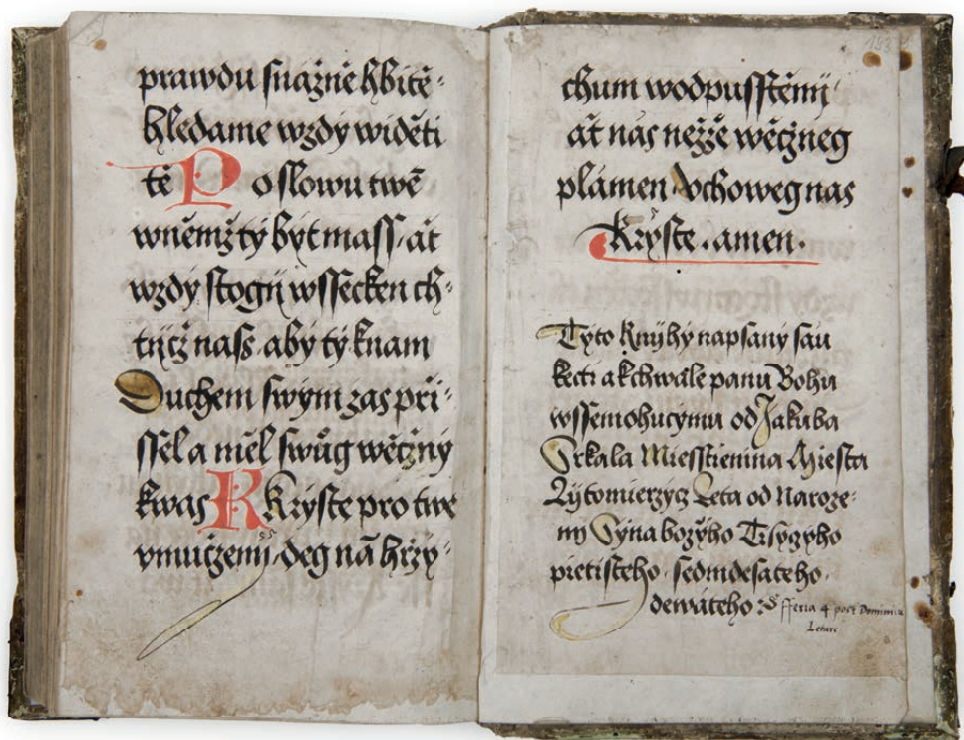
24) ŠUBAR, Valentin Lanškrounský: *Písně na epištoly a evangelia nedělní i sváteční*, [Praha]: Jiří Hanuš z Kronenfeldu 1612. K16012.

25) LOMNICKÝ z BUDČE, Šimon: *Písně nové. Na evangelia svatá nedělní [...]*, Praha: Jiří Melantrich z Aventýna starší 1580. K04968.

26) VEČEŘOVÁ, Petra: *Šumanská tiskárna (1585–1628)*, in: *Documenta Pragensia Monographia*, vol. 17, Scriptorium, Praha 2002, s. 17.

27) Např. pro 3. neděli po Třech králích, kde jsou v Řešátkovi tři úvodní sloky navíc, a to i ve srovnání s německou Hermanovou předlohou (incipit: *Když Kristus Bůh člověk pravý*). Celý text se výrazně liší od znění v Srkalově kancionálu, kde má píseň incipit *Když Kristus s hůry sstupoval*.

28) MHB 205 – MHB = Digitální katalog Melodiarium Hymnologicum Bohemiae, www.musicologica.cz/melodiarium. Projekt se zabývá repertoárem jednohlasé latinské, české a německé duchovní písně nacházejícím se v pramenech na českém území vzniklých nebo na české území importovaných, a to od nejstarších doložitelných

Jakub Srkal's cantional / Kancionál Jakuba Srkala

Fol. 192^v–193^r; end of the song *When the Lord Christ in His teaching*, colophon dated 1579

Fol. 192^v–193^r; závěr písně *Když Pán Kristus v svém učení* a kolofon s datací 1579

Litoměřice Regional Museum, inventory no. SV 12953 / Oblastní muzeum v Litoměřicích, inv. č. SV 12953

provenience, je psána Srkalovou rukou, avšak přeškrtaná a nedokončená, respektive – vzhledem k notovému kustodu na posledním řádku – bez zachovaného pokračování. Texty k svátku oslavujícímú Tělo a Krev Páně nejsou v kancionálu nikde dál obsaženy, chybí ovšem i v Hermanově a Řešátkově kancionálu, takže jejich absenci nelze považovat za projev vlastního Srkalova náboženského citění. Srkal spolu s celou svou rodinou byl zastáncem utrakvismu stejně jako další možní uživatelé kancionálu – školní žáci nebo české literátské bratrstvo v kostele Všech svatých,²⁹ ale je těžké tuto jeho víru specifikovat a jasně formulovat např. jeho vztah k luterství.

případů do 18. století. Nápěv MHB 205 s textovým incipitem *Aj věrní křesťané spolu zpíváme* je evidován na fol. K 4^v v českém tištěném notovaném kancionálu utrakvistického kněze Jana Muzofila Soběslavského z roku 1585. Text se týká poslední večeře Páně a ustanovení eucharistie: např. „[...] kázal, aby se Chléb a Kalich křesťanům podával [...]“, „[...] to obojeť dal, Tělo i Krev v ústa, aby nepochyboval, že hřích tvůj nemá místa [...]“ atd. Srkalův odkaz na nápěv eucharistické písně *Věrní křesťané silně doufáme* vede až k Jistebnickému kancionálu (KNM II C 7, p. 96–97).

29) Ve dvou písních z kancionálu najdeme přímé zmínky o zpěvu „kúru“ ve smyslu bratrstva: „zpíváme mu v našem kúru“ (*Když Pán zmrtvých vstal a byl živ*, fol. 88^v), „tě chválí kúr ted' náš vděčně“ (*K hříšníkům se připojoval*, fol. 119^v). Zajímavé je, že v Řešátkově kancionálu se v prvním citovaném případě mluví též o domácí pobožnosti („zpíváme mu v domích, v kúru“ – fol. II/12^v), což Srkal neuvádí. V luterských rodinách náležela domácí

Tři Srkalem zapsané písně v tištěném Řešátkově kancionálu chybí: *Císař August času svého* (Narození Páně), *Poznal Herodes v svém srdci* (svátek Mláďátek), *Ej za času Herodesa* (Tři králů). Pravděpodobně se jedná opět o Řešátkovy překlady původních Hermanových textů *Keiser Augustus leget an, Als nu Herodes wurd gewar* a *Die Weisen zu Herodes zeit*, které nebyly do tisku zařazeny. Na dvou místech však zde nalezneme odkazy na „druhý díl – písně na svátky“,³⁰ předpokládáme proto, že v rukopisné podobě existoval Řešátkem koncipovaný kancionál, kde se tyto písně vyskytovaly, a nakladatel o nich – minimálně – věděl. Ostatně o *Písních na svátky* se zmiňují sušičtí literáti v předmluvě k Řešátkovu kancionálu (fol. I/A6^v) spolu s dalšími Řešátkovými pracemi jako o zdroji mnoha zpěvů, jež „v církvi naší domácí, majíc to na mnoho exemplářích přepisováno, požíváme“ a které by rádi vydali za předpokladu, že by se našel sponzor tohoto počinu. Četné rukopisné prameny sušických literátů pak vzaly za své při cenzurním zásahu v roce 1642 anebo při velkém požáru města v roce 1707, jak dokládá Karel Konrád.³¹

Podle opotřebované vazby i vyspravovaných stránek byl kancionál hojně používán. Ačkoliv na první pohled působí jako pečlivá písarská práce, jeho podrobnější studium odhalilo několik míst s přehozenými nebo vynechanými částmi textu.³² Některé chyby vznikly při přepisu z předlohy, kterou měl Srkal k dispozici, jiné později vyřezáním folií a snad i při převazbě. Na žádnou z chyb se však přímo v rukopisu neupozorňuje (např. „vi-de“, ukazovací ručičkou apod.). Takový uživatelský dyskomfort zároveň s viditelně ohmatanými stránkami vede k domněnce, že ke zmatení stránek došlo až na výjimky v pozdější době.

Srkalův kancionál: nápěvy

Z celkového počtu šedesáti pěti písní je naprostá většina písní z nich notována, a to černou menzurální notací na pětlinkové osnově. Pouze dva drobné notové odkazy jsou

pobožnost (rodiče, děti, služebnictvo a další členové domácnosti) k úhelným kamenům jejich společného náboženského života – viz např. BROWN, Christopher Boyd: *Zpívání evangelia. Luterské písně a úspěch reformace*, Lutherova společnost, Praha 2019; zejména kapitola 6. – Luterství a hudba v domácnosti, s. 139–167. O domácí pobožnosti však pojednává v předmluvě ke svému kancionálu z roku 1580 i katolík Šimon Lomnický z Budče.

30) Při svátku Obřezání Páně, fol. I/52^r; „na den Svatých Tří Králů“, fol. I/61^r.

31) Viz KONRÁD, op. cit. v pozn. 10, s. 348, 148 a 182.

32) Fol. 89^v–89^v: text z 89^v patří správně na 89^r a naopak. Správně pak pokračuje na fol. 90^r.

Fol. 91^v–92^r: mezi chybí minimálně jeden dvojlist (vytržení je patrné), týká se konce písně *Toho dne večerní chvíli* a začátku písně ke 2. neděli po Vzkříšení.

Fol. 103^v–104^r: mezi těmito listy chybí 8 slok z písně *Miluje-li mne kdo*, z níž je na folii 104^r pouze poslední sloka. Ve složce chybí minimálně jeden dvojlist (vytržení je patrné).

Fol. 106^r–107^r: chybí pět slok z písně *V noci ku Pánu přišel jest*.

Fol. 108^r–111^r, 115^v–116^r, 111^r: píseň *Byl člověk bohatý* – část textu je omylem zahrnuta do písně *K hříšníkům se připojoval* (fol. 115^v–116^r).

Fol. 115^r, 116^v–119^r: píseň *K hříšníkům se připojoval* – do textu je omylem zahrnuta část písně *Byl člověk bohatý* (fol. 115^v–116^r).

Fol. 184^v–188^r, 191^r: píseň *Poněvadž v tomto světě lest* – část textu je zahrnuta do písně *Když Pán Kristus v svém učení* (fol. 191^r).

Fol. 191^r, 189^r–190^r, 192^r–193^r: píseň *Když Pán Kristus v svém učení* – do textu je zahrnuta část předcházející písně *Poněvadž v tomto světě lest* (fol. 191^r).

zaznamenány bílou menzurální notací (fol. 161^r, 163^v), dvěma různými písaři. Důsledně jsou použity klíče C a F i notové kustody. Méně pečlivě než ostatní knižní blok – a jinou rukou než Srkalovou – byla vypsána úvodní píseň *Ej již slunce vychází* (fol. 3^r–4^v). Rhombická puncta zde mají protažené vlasové čáry především na spodní (pravé) straně, kdežto Srkal puncta i rhombické hlavičky minim psal s tenkou čarou v jejich horní (levé) části. Jeho rukopis působí úhledněji, jistě i díky přesnému linkování nebo nenápadným, svise postaveným kustodům (na rozdíl od kustodů s šikmou, vzhůru taženou kaudou z fol. 3^r).

Pro názorné a zároveň detailní srovnání kancionálů Srkalova a Řešátkova z hlediska použitých nápěvů slouží tabulka, umístěná mezi anglickou a českou verzí tohoto článku. Opět je třeba zdůraznit, že se Srkalova předloha více či méně lišila od tištěného Řešátkova kancionálu, který máme k dispozici. Přesto je pozoruhodné, že se oba, Srkal i Řešátko, shodují v textu a zároveň ve vypsáném nápěvu jen v šesti případech. Jedná se o tyto písně:

Na počátku bylo slovo: vánoční píseň, jejíž nápěv (MHB 491) se vyskytuje už v Kolínském kancionálu z roku 1517 s textem *Zpívejme všickni vesele*,³³

Když pak dítě dne vosmého: opět vánoční a velice rozšířený nápěv (MHB 478), od Kolínského kancionálu z roku 1517 je podchycen v desítkách dalších pramenů, především s textem *Veselým hlasem zpívejme*;

Po sobotě hned nazejtří: velikonoční píseň, nápěv (MHB 525) se nejčastěji vyskytuje s textem *Prozpěvujemež všickni nyní* a jeho historie sahá do 15. století;

Řekl Pán Ježíš a Spasitel: populární velikonoční píseň *Utěšený nám den nastal*, s dalšími textovými variantami v češtině, latině i němčině, nápěv MHB 92;

Zástup po Kristu mnohý šel: neméně populární nápěv (MHB 785), tiskem poprvé doložený v německé variantě roku 1543, který kromě dlouhé řady českých textů známe jako *Soudce všeho světa, Bože*;

Kristus království nebeské připodobnil: nápěv (MHB 272) identifikovaný s latinským textem *Dum iubar astris oritur* asi z konce 15. století a tradovaný s různými českými i německými texty, z nichž k neznámějším patří adventní píseň *Poslán jest od Boha anděl*.

Nápěvy písní ze Srkalova a Řešátkova kancionálu, ať už přímo vypsané nebo alespoň odkazované, čerpají z početného fondu melodií, v některých případech tradovaných v Čechách už od 15. století, ve většině však doložených v 16. století, případně i později. Na jejich základě vznikala mnohá kontrafakta. Srkal a Řešátko se ve výběru zhruba poloviny všech zvolených nápěvů shodují, jen je s výjimkou výše uvedených šesti případů podložili různými texty. V obou kancionálech se také často odkazuje na tzv. obecnou notu (35× u Srkala, 34× u Řešátka), a tím se zároveň u těchto písní definuje jejich stavba z čtyřveršových strof s osmislabičnými verši a sdruženými rýmy (8a 8a 8b 8b). Pouze u Řešátka nalezneme odkazy ke konkrétním světským písním.

Ještě lépe však poznáme Srkalův kancionál v tom, čím se od svého vzoru odlišuje. Např. Srkalem nejčastěji notovaný nápěv (8× MHB 672) Řešátko necitoval vůbec, a to ani formou odkazu. V MHB je tato melodie zachycena nejprve v roce 1541 v bratrském kancionálu Jana Roha,

33) Viz MHB, též BAŤOVÁ, Eliška: *Kolínský kancionál z roku 1517 a bratrský zpěv na počátku 16. století*, KLP, Praha 2011, s. 148.

v poslední třetině 16. století např. u Kunvaldského nebo Muzofila Soběslavského. Srkal neuzivá melodie přímo převzaté z Hermanova kancionálu, ani nápěvy písní německého původu nezahrnuté do MHB. Zdá se, že byl na tradici luterského zpěvu méně navázán než Řešátko. Jedinou výjimku tvoří zápis překladu luterské písně *Aus meines Herzens Grunde* na zadní předsádce, kterou ovšem nepsal Srkal, ale jiný, mladší uživatel kancionálu. Vliv místní tradice můžeme spatřovat v nápěvu písně *Jan Křtitel když znamenal* (3. neděle adventní): Řešátko pro ni určuje nápěv *Gaudeamus pariter* (MHB 322), kdežto Srkal tuto melodii podkládá až pod poslední sloku a slokám předcházejícím dává melodii totožnou s písní *Syna Marie Panny ustavičně chvalme* z litoměřického graduálu,³⁴ kterou se nepodařilo v MHB identifikovat.

Závěr

Kancionál Tomáše Řešátka Soběslavského není jediným českým hymnografickým pramenem, který už před svou tištěnou verzí „žil“ díky rukopisným exemplářům. Totéž se týká např. písněvaly Valentina Šubara Lanškrounského, vydané poprvé v roce 1612³⁵ a zachované v opise z let 1578–1580.³⁶ Tento opis byl určen pro Louny: „*haec autor quoque nunc Lunensi publicat orbi*“, jak se píše v úvodní dedikační básni. Máme tedy před sebou – ve dvou většinově utrakvistických a relativně blízko sousedících městech – příklady téhož typu kancionálu. Obě města – Louny i Litoměřice – zmiňuje Jiří Závěta ze Závětic v předmluvě k druhému dílu Řešátkova kancionálu, kde vyjadřuje svou vděčnost „*pánům šepmistrům, purkmistrům a radám měst Hory Kutny, Králové Hradce nad Labem, Žatce nad Ohří, Litoměřic nad týmž Labem a Luna*“.³⁷ V majetku lounského literátského bratrstva se zachoval ještě rukopisný exemplář kancionálu z roku 1608, který se odvolává na luterský kancionál Jakuba Kunvaldského,³⁸ jedná se však o jeho variantu,³⁹ a to variantu velmi volnou, přičemž písněvaly postila, tvořící celý druhý díl Kunvaldského kancionálu, do rukopisu přenesena nebyla.

Srkalův kancionál tvoří jakýsi most mezi starším německým kancionálem Nicolause Hermana z Jáchymova a později vytištěným kancionálem Řešátkovým, a už jen z jazykového hlediska by si do budoucna zasloužil výzkum přesahující rámec časopisecké muzikologické studie. Rukopis není konfesijně jasně vymezen, s určitostí lze jen potvrdit, že nepatřil katolíkům. Výběr evangelních perikop na jednotlivé neděle a svátky se v těchto třech

34) Viz pozn. 14, fol. 84^r–85^v.

35) ŠUBAR, Valentin Lanškrounský: *Písně na epistoly a evangelia nedělní a sváteční [...]*, viz pozn. 24. Též BÖHMOVÁ, Veronika: *Grafická a hláskotvorná analýza písní Valentina Šubara: perspektiva kvantity vokálů*, diplomová práce, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českého jazyka a teorie komunikace, Praha 2017; VYTLAČILOVÁ [BÖHMOVÁ], Veronika: *Kancionál Valentina Šubara Lanškrounského*, in: *Hudební věda*, roč. 55, 2018, č. 1, s. 79–85.

36) ŠUBAR, Valentin Lanškrounský: *Písně na evangelia a epistoly nedělní [...]*, rukopis, KNM V B 7. Podle razítek na titulní straně pochází kancionál z majetku Václava Hanky a tedy k nejstarším akvizicím do knihovny Národního muzea.

37) Viz op. cit. v pozn. 18, fol. II/I^v.

38) KUNVALDSKÝ, Jakub: *Písně chval Božských k slavnostem a památkám vejročním*, Olomouc: Bedřich Milichthaler 1572. KO4621. TÝŽ: *Kancionál český, jenž jest kniha písní duchovních evangelických [...]*, Olomouc: Jan Olivetský z Olivetu ml. 1576. KO4619.

39) ŠTAUBEROVÁ, Karolína: *Lounská rukopisná verze kancionálu Jakuba Kunvaldského z roku 1608*, diplomová práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Ústav hudební vědy, Brno 2005.

pramenech neliší. Parafráze biblických textů svědčí o úctě k Božímu slovu a v mnoha pís-ních se zdůrazňuje, jak důležité je tomuto slovu naslouchat, protože „[...] *nebe, země pomí-nou / časem svým v náhlosti, / ale slova má stanou / pevně na věčnosti*“.⁴⁰ Díky kancionálům byla Písmu a vztahu k němu věnována péče v různých prostředích: Herman připravil svá *Die Sonntags-Evangelia* pro žákyně dívčí německé školy v Jáchymově, kde asi studovaly i jeho dcery, a pro domácí bohoslužbu. Řešátkův kancionál byl rozšířen mezi literáty, v chrámech (viz předmluva k tištěné verzi, pozn. 21 a 22), ačkoliv ani jeho použití na dalších místech vyloučit nelze a Závěta to ve výše uvedené předmluvě připouští („*k pobožnému p. literátův i jiných požívání vydán jest*“). Srkal v textech hovoří o zpívání „*v kůru*“.⁴¹

Jinou situaci samozřejmě nastolují tištěné kancionály a jinou rukopisný pramen. Úmyslem písaře Jakuba Srkala nemohla být unifikace písňových textů, kterou o třicet let později sledoval vydáním Řešátkova kancionálu Jiří Závěta, ale jejich prosté zajištění pro Litoměřice. Jednou z předností Srkalovy rukopisné verze je zachycení množiny nápěvů, které se v této lokalitě zpívaly. Vzhledem k tomu, že při tradování duchovních písní hrála ve 2. polovině 16. století větší roli paměť orální než vizuální,⁴² lze vnímat bytostně známé melodie, rytmus a rým jako osnovu, na niž se snadno „navěsila“ dlouhá evangelní vyprávění. Skromný rozměr Srkalova kancionálu tak nemusel interpretům při čtení činit takový problém, jak by se dnes mohlo zdát. Zůstává otázkou, do jaké míry a odkdy tento kancionál sloužil spíš jako paměťové médium, zaznamenávající jednu z podob českých písňových postil, než jako hudebníky pravidelně a po celý rok využívaný zpěvník.

Adresa: Dagmar Štefancová, České muzeum hudby, Karmelitská 2, 118 00 Praha 1, Česká republika
E-mail: dagmar.stefancova@nm.cz

40) Závěr písně *Kristus vejstrahu činí* k 2. neděli adventní, Srkalův kancionál, fol. 10^r.

41) Viz podč. pozn. 29.

42) ŠKARPOVÁ, Marie: *Rukopisný kancionál jako svébytné hymnografické médium 17. a 18. století. Několik před-běžných poznámek*, in: *Acta Universitatis Carolinae, Philologica. Slavica Pragensia*, roč. XLII, 2014, č. 3, s. 177–184.